

Marjaana Miettinen

Inhimillinen tekijä uutisissa

Tekijä, aihe ja vastaanottaja

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi AMK

Elokuvan ja television koulutusohjelma

Opinnäytetyö

5.5.2017

Tekijä(t) Otsikko	Marjaana Miettinen Inhimillinen tekijä uutisissa
Sivumäärä Aika	45 sivua 5.5.2017
Tutkinto	Medianomi AMK
Koulutusohjelma	Elokuva ja televisio
Suuntautumisvaihtoehto	Televisio- ja radiotyö
Ohjaaja(t)	Lehtori Antti Pönni Lehtori Teija Voudinmäki
<p>Tämä opinnäytetyö kertoo siitä, miten uutisia tekee ihminen, ihmisistä, ihmisille. Aihe puretaan ensin tekijän kautta. Tekijä eli toimittaja on ihminen, joka työskentelee mediassa. Mitkä asiat vaikuttavat hänen valintoihinsa, ja mistä tehdään lopulta uutinen? Uutisen aiheena olevalla henkilöllä on omat agendansa. Hän joko haluaa kertoa asiansa toimittajalle ja sitä kautta yleisölle tai olla kertomatta. Lopulta asia käsitellään myös vastaanottajan, lukijan, kuulijan, katsojan ja tänä päivänä sosiaalisessa mediassa uutisia jakavan henkilön kautta. Myös hänellä on omat filtterinsä.</p> <p>Opinnäytetyön pääasiallisena lähteenä on alan kirjallisuus sekä verkkouutiset. Kirjallisuus taustoittaa aihetta. Uutisen aiheesta esimerkkinä on marraskuussa 2016 alkanut kohu, josta käytetään nimitystä Sipilä-gate. Lopuksi luodaan katsaus tulevaisuuteen, jossa verkkomedian voittokulku jatkuu.</p> <p>Opinnäytetyössä analysoidaan toimittajan työhön vaikuttavia asioita kirjallisuuden kautta. Sipilä-gaten uutisoinnin yhteydessä on Julkisen sanan neuvoston päätökset sekä reaktioita sosiaalisesta mediasta. Reaktiot johdattavat uutisen vastaanottajan maailmaan.</p> <p>Työssä käy ilmi, että inhimilliset tekijät vaikuttavat suuresti päivittäisiin uutisiin, vaikka tekniikka kehittyi.</p>	
Avainsanat	Sipilä-gate, toimittaja, mediakonserni, Yleisradio, media, mediapeli, tiedotusväline, verkkomedia, sosiaalinen media

Author(s) Title	Marjaana Miettinen The Human Factor in the News
Number of Pages Date	45 pages 5 May 2017
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Film and Television
Specialisation option	Television and Radio Work
Instructor(s)	Antti Pönni, Senior Lecturer Teija Voudinmäki, Senior Lecturer
<p>The news are made about the people, for the people, by the people. This thesis tells the story of how the journalists choose what to tell about the subjects, who always has their own agendas, and why they choose to do so. The news can be about aspects that the subject either wants the public to know, or something they want to hide. Finally, the same news go through the personal filters of the receiver.</p> <p>The main sources of information for the present thesis are online news and literature about media. Sipilä-gate provides as an example of the subject.</p> <p>The theses analyses all the factors that have an influence on the work that journalists do, through literature, and in the case of Sipilä-gate, news and verdicts of the Council for the Mass Media. Reactions in the social media lead to the world of the receiver.</p> <p>The final result is that a human factor in the news is a real force to be recognized. The news really are made about the people, for the people and by the people, no matter how much technology develops.</p>	
Keywords	Sipilägate, journalist, mediagroup, public broadcasting company, media, mediagame, news medium, online news, social media

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Uutisen tekijä	3
2.1	Mediatalot	3
2.2	Yleisradio Oy, lyhyesti Yle	7
2.3	Media	9
2.4	Toimittaja	12
3	Uutisen aihe	19
3.1	Henkilö	19
3.2	Tapaus Yle	23
4	Tiedon vastaanottaja	27
4.1	Kriittinen ihminen	30
4.2	Suomalaisten luottamus mediaan	34
5	Tulevaisuus	36
6	Johtopäätös	39
	Lähteet	42

1 Johdanto

Työskentelin vuonna 1999 pienen paikallisradion uutistoimittajana. Vastaani tuli kaksi erilaista tapausta, jotka saivat minut pohtimaan, mitkä asiat vaikuttavat uutisen sisältöön inhimillisellä tasolla.

Ensimmäisessä tapauksessa sain tehtäväkseni haastatella pienen kaupungin kaupunginjohtajaa. Kaupunginjohtaja oli aikaisemmin pettynyt uutisointiin itsestään, joten hän ei suostunut enää haastatteluihin, ennen kuin oli nähnyt kysymykset etukäteen ja saanut valmistautua niihin. Haastattelutilanteessa hän luki suoraan paperista vastaukset mikrofoniin ja ennakolta lähetetyistä kysymyksistä ei saanut poiketa. Uutispäällikkö vaati minua noudattamaan näitä ehtoja, koska muussa tapauksessa kaupunginjohtaja ei antaisi enää haastatteluja, ja voisi jopa kieltää alaisiaan vastaamasta kysymyksiimme.

Journalistin ohjeet alkavat sanoilla ”Sananvapaus on demokraattisen yhteiskunnan perusta” (JSN 2013). Jos miettii näitä ohjeita, kaupunginjohtajan tapauksessa oli hyvin paljon pielessä.

Ensinnäkin ohjeen 1 mukaan journalisti on vastuussa ennen kaikkea tiedon vastaanottajalle, jolla on oikeus saada tietää, mitä oikeasti tapahtuu. Jos toimittaja ei saa kysyä tiettyjä kysymyksiä, tämä ei toteudu. Ohje 2 kieltää sisällön päätösvallan luovuttamisen toimituksen ulkopuolisille. Ohje 3 Kertoo, että journalistilla on oikeus ja velvollisuus torjua painostus ja houkuttelu, jolla yritetään estää tai rajoittaa tiedonvälitystä. Jos kaupunginjohtajalla olisi ollut merkittävää tietoa, jota hän ei halunnut paljastaa, ohje 9 kertoo, että olisin voinut käyttää jopa tavallisuudesta poikkeavia keinoja tiedon saamiseen. Ohje numero 12 kertoo, että tietolähteeseen on suhtauduttava kriittisesti. Ohje 13 olisi antanut luvan julkaista jopa rajallista tietoa, kunhan asiaa täydennetään, kun lisää tietoa on saatavilla. Vaikka kaupunginjohtaja olisi siis tulevaisuudessa kieltäytynyt haastatteluista. Haastateltavalla on toki oikeus pyytää lausuntonsa ennen sen julkaisua itselleen tarkastettavaksi, jos aika antaa myöten. Tästä ei kuitenkaan ollut kyse. Kohta 18 kertoo selvästi, ettei sisällön päätösvaltaa saa antaa toimituksen ulkopuoliselle henkilölle. 19. Kohdan mukaan, jos kaupunginjohtaja olisi jälkeempäin kieltänyt haastattelun julkaisun, siihen olisi pitänyt suostua vain, jos olosuhteet olisivat muuttuneet olennaisesti.

Kerroin, että tapauksia oli kaksi. Toisessa tapauksessa huomasin, että kaupunginhallitus oli päättänyt purkaa noin kymmenen vanhaa rakennusta ja säilyttää vain muutaman. Tartuin uutisoinnissa siihen, kuinka monta vanhaa puretaan, ja mainitsin vain lopuksi, että myös muutama säilytetään. Tästä asiasta vastaava pienen kaupungin päättäjä suuttui toden teolla ja vaati juttuun välitöntä oikaisua. Journalistin ohje numero 20 kertoo, että olennainen asiavirhe on korjattava, samalla tavalla kuin asia tuotiin esiin, eli samassa mediassa yhtä laajalle yleisölle. Ohje 21 antaa kritiikin kohteelle mahdollisuuden esittää oma näkemyksensä jo samassa yhteydessä ja ohje 22 myös jälkepäin. Tässä tapauksessa ainoa pulma oli se, että jutussa ei ollut asiavirhettä, mutta aloitteleva toimittaja lähetettiin silti mikrofonin kanssa tekemään oikaisua, koska pienessä kaupungissa ei saa suututtaa ketään edes faktoilla.

Näissä kahdessa pienen kaupungin esimerkissä nousee selkeästi esiin kahden eri poliitikon halut tuoda asiansa esiin siinä valossa, mikä saa hänet näyttämään parhaimmalta. Loppuvuoden 2016 aikana nousi esiin samankaltainen tapaus valtakunnalliselta tasolta: Sipilä vastaan Yle, niin sanottu Sipilä-gate.

Mitkä inhimilliset tekijät vaikuttavat uutisen sisältöön? Mitä, kuka ja missä päättävät, mitä uutisia meille kerrotaan, ja miten otamme ne vastaan? Asia on monimutkainen, sillä kaikki liittyy kaikkeen, mutta lähtökohtaisesti uutisia tekevät ihmiset ihmisille ihmisistä. Lähestyn asiaa siis kolmen päänäkökulman eli kolmen henkilön kautta, joita ovat uutisen tekijä, uutisen aihe ja vastaanottaja. Opinnäytetyön pääasiallisena lähteenä on alan kirjallisuus sekä verkkouutiset. Kirjallisuus taustoittaa aihetta, ja Sipilä-gate uutisointi sekä Julkisen sanan neuvoston päätökset syventävät sitä.

2 Uutisen tekijä

Monissa organisaatioissa mediaa eli joukkoviestimiä pidetään kanavana, jonka kautta viestit leviävät yleisölle ja sidosryhmille. Niin voikin olla, mutta yhä useammin joudutaan huomaamaan, että media toimii itsenäisesti ja sillä on myös omia intressejä vartioitavanaan. Se voi torpedoida julkaistaviksi tarkoitettuja tekstejä ja ideoita, ja se voi muuttaa sille annettuja sisältöjä kysymättä kohteeltaan mitään. Media on arvaamaton, eikä sen toiminta ole aina kovin johdonmukaista. Vaikka media tarjoaa pelikentän ja peliaikaa erilaisille yhteiskunnallisille toimijoille, se myös pelaa itse. (Juholin & Kuutti 2003, 7.)

2.1 Mediatatlot

Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat? Media elää murroskautta. Tästä on samaa mieltä jokainen käyttämäni kirjallinen lähde. Ramonet (2012, 9) summaa, että maailman digitalisoituessa osa sanomalehdistä katoaa, kun niiden talous kaatuu. Jotkin perinteisimmistä kirjallisista tiedotusvälineistä ovat jo joutuneet antamaan periksi internetin tarjoamalle sosiaaliselle medialle. Käytännössä tämä näkyy niin, että osa maamme pienimmistä paikallislehdistä on jo mennyt konkurssiin, jäljelle jääneet tekevät yhteistyötä, niillä on omat sosiaalisen median sivustot sekä verkkopalvelut, joita kolme viidestä suomalaisesta pitää jo pääasiallisena uutislähteenään. Aihetta käsitellään lisää luvussa 4.2 suomalaisten luottamus mediaan. Myöskään sähköinen media ei ole säästynyt digijalalta. Mainosrahoitteiset televisiokanavat kilpailevat on demand -palveluiden, kuten Netflixin kanssa, joista sarjat voi katsoa putkeen milloin haluaa ja missä haluaa, ilman mainostaukoja.

Osana ratkaisua mediakonsernien koko on jatkuvasti kasvanut, ja ne ovat kansainvälistyneet. Ramonet'n (2012, 11) mukaan 1980- ja 90-luvuilla tämä toi vielä menestystä, mutta hän miettii, onko suurten mediakeskittymien valtakausi jo ohi. Keskiverto uutistenkuluttajan on jokatapauksessa vaikea pysyä enää perässä, kuka tai mikä omistaa mitään. Suuret yhtiöt ovat ostaneet pienempiä, ja näin omistussuhteet ovat jakautuneet pienemmälle omistajakunnalle. Nämä monikansalliset yhtiöt voivat omistaa samaan aikaan useita eri viestintävälineitä. Ramonet (2012, 42) kertoo, että kaikki mahdolliset viestimet kerääntyvät saman katon alle, mutta samalla yhdistyvät myös massakulttuuri, toimittaminen ja journalismi, eli tähän mennessä suhteellisen erillään toimineet viestinnän alat.

Wikipedia (2015) on listannut maamme suurimmat mediakonsernit liikevaihdon mukaan:

Alma Media

(Kauppalehti, Iltalehti, Aamulehti, Etuovi.com, Talouselämä, Monster.fi, Arvoasunto, Arvopaperi, Autotalli.com, E-kontakti.fi, Fakta, Gofinland, Kauppalehti Commercial Premises, Kotikokki.net, Lapin Kansa & Pohjolan Sanomat, Markkinointi & Mainonta, Mediauutiset, Metallitekniikka, Mikrobitti, Satakunnan kansa, Tekniikan Historia, Tekniikka & Talous, Telkku.com, Tivi, Vuokraovi.com)

(Almamedia 2017)

Mediatalo ESA

(Etelä-Suomen Sanomat, Itä-Häme, Radio Voima, Iskelmä Lahti, Radio City, sekä useita kaupunkilehtiä, painopalveluita, jakelupalveluita ja digitaalisen median palveluita) (Esa 2017)

Ilkka-Yhtymä

(Ilkka, Pohjalainen sekä viisi Pohjanmaalaista paikallislehtiä ja kaksi kaupunkilehteä, I-Print Oy) (Ilkka 2017)

Keskisuomalainen

(62 eri mediaa, mukaan luettuna Etelä-Suomen Sanomat, Uusimaa, Savon Sanomat, useita pienempiä savolaisia sanomalehtiä kuten Iisalmen Sanomat ja Warkauden Lehti, kaupunkilehtiä kuten Helsingin Uutiset ja Tamperelainen, 17 ammatti- ja erikoislehteä sekä digitaalista mediantuotantoa mm. edellä mainituille lehdille)

(Keskisuomalainen 2017)

Kaleva

(Kaleva, painotalo Erweko Oy, kaupunkilehti Forum24, sekä maan johtava kauneuteen liittyvä blogisivusto Indieplace Oy ja edellä mainittuihin liittyvää digimediatauotantoa. Kaleva.fi kertoo olevansa Pohjois-Suomen suurin verkkopalvelu.)

(Kaleva 2017)

Pohjois-Karjalan Kirjapaino

(Sanomalehti Karjalainen, Pohjois-Karjalan Ilmoitusvalmistus Oy, Karjalan Heili, Lieksan Lehti, Outokummun Seutu, Parikkalan-Rautjärven Sanomat, Pogostan Sanomat, Pielisjokiseutu, Ylä-Karjala, Painotoimintaa harjoittava Punamusta Oy,

Välisuomen Media Oy:n osaomistaja, julkaisee Sunnuntaisuomalaista useissa sanomalehdissä, sekä muuta toimintaa kuten Autotalo Laakkonen Oy)
(Pohjois-Karjalan Kirjapaino 2017)

Sanoma (Entinen Sanoma WSOY)

(Mm. Helsinginsanomat, Iltasanomat, Taloussanomat, Aku Ankka, useita eri lifestyle- ja aikakausilehtiä. Nelonen media johon kuuluu Nelonen, Jim, Liv, Hero, Maksu-tv, Ruutu, Radio Suomipop, Helmiradio, Radio Rock, Radio Aalto, Loop, Groove FM, Metro Helsinki. Sanoma Media BeNe, joka omistaa yhteistyökumppaninsa Talpan kanssa SBS televisiotoiminnot Hollannissa)
(Sanoma 2017)

TS-Yhtymä

(Turun Sanomat, Salonseudun Sanomat, Auranmaan viikkolehti, Kaarina-lehti, Kunnallislehti, Laitilan Sanomat, Loimaan Lehti, Paikallislehti Somero, Uudenkaupungin Sanomat, Aamuset, Auran Aallot, Radio Melodia, TSTVNitro Group Oy, sekä useita jakelupalveluita, ja painopalveluita)
(TS-Yhtymä 2017)

Wikipedia (2015) summaa, että maamme mediakonsernien omistus on keskittynyt vahvasti muutamalle suvulle. Menemättä syvemmälle henkilöomistukseen, keskiverto uutisen vastaanottaja on varmasti törmännyt jossain vaiheessa esimerkiksi nimiin Erkko, Herlin ja Bonnier. Omistajina on paitsi yksittäisiä henkilöitä, myös sukuja ja sukujen liittoumia. Lisäksi suurimpien konsernien omistus (Kuten Alma ja Sanoma) on hajaantunut osakkeenomistajille. Kun osakkeilla tehdään kauppaa, omistuspohja laajenee.

Sosiaalisessa mediassa toimitsijoita on useita, kuten myös toimialoja. Tässä niistä muutama esimerkki: (Wikipedia2017)

Linkkien ja uutisten jakopalveluita: Reddit, Digg

Blogipalveluita: Wordpress, Blogger, Tumblr

Mikroblogipalveluita: Twitter

Wiki- ja muita yhteistyöpalveluita: Wikipedia

Mediapalveluita: Pinterest, Youtube, Vimeo, Instagram, Snapchat

Yhteisöjä: Facebook, Google+, MySpace, Suomi24

Virtuaalimaailmoja: Second life

Verkkoyhteisöjä: Duuni.net

Sosiaalisen median omistussuhteet ovat vähintään yhtä moninaisia kuin maamme mediakonsernien, mutta suurimmat omistavat eniten. Esimerkiksi valokuvaajien käyttämä Picasa, Youtube ja Google+ kuuluvat Googlelle, (Wikipedia 2017) ja suosittu sosiaalisen median viestintävälineet Instagram ja WhatsApp Facebookille. (Facebook ohje- ja tukikeskus 2017)

Kun puhutaan medioista, on tärkeää ymmärtää, kuka tai mikä omistaa mitään, varsinkin jos uskoo sanontaan, jolla aloitin uutisen tekijän analysoinnin: kenen leipää syöt, sen lauluja laulat. Kuinka paljon omistussuhteet vaikuttavat käytännössä uutisten sisältöön? Tätä asiaa on vaikeaa mitata. Ramonet (2012, 32) kirjoittaa, että ”omistuksen keskittyminen murentaa pohjaa moniarvoisuudelta”. Hän myös väittää, että vallan vahtikoiran tehtävä ei kiinnostaisi konserneja;

Jos jossain mediayhtiössä vielä esitetään, että kyseinen yhtiö edustaa neljättä valtiovaltaa, tämä ei voi pitää paikkaansa, sillä nykytodellisuudessa kaikki mediayhtiöt palvelevat toisia mahteja: politiikkaa, taloutta ja markkinoita. Eivätkä mediayhtiöt pöde omantunnonvaivoja siitä, että siinä sivussa, ikään kuin kaupanpäällisiksi, ne hallitsevat kansalaisia mahtavalla vallallaan. (Ramonet 2012, 44.)

Ramonet on kirjoittanut useita teoksia mediasta, maailmanpolitiikasta ja taloudesta, mutta epäilen, josko ihan kaikki mitä muualla tapahtuu, olisi suoraan sovellettavissa suomalaiseseen mediaan. Juholin ja Kuutti (2003, 39) summaavat, että omistajilla ja rakenteilla ei välttämättä ole merkitystä varsinaiseen uutisen sisältöön, sillä toimittajat tekevät työtään suurin piirtein samalla tavalla, riippumatta siitä, kuka tai mikä taho hänen työpaikkansa omistaa. Omistussuhteet ovat tärkeimpiä uutisen vastaanottajalle, jotta hän voi suhtautua kriittisesti saamaansa tietoon.

Kun omistajia on suppea määrä, kriittinen vastaanottaja, kuten Ramonet, voisi kuvitella että he ajavat jotain tiettyä etua. Siksi onkin kaksin verroin absurdia, että maassa nousee kohu journalistin ohjeiden rikkomisesta Ylessä. Julkisen sanan neuvoston päätöksiä selatessa käy hyvin selväksi, että mediakonsernien alaisuudessa työskentelevät ovat olleet kiltisti. Vuoden 2017 aikana annetuista langettavista päätöksistä yksi koski piilomainontaa, toisessa oli käytetty kuvaa väärin ja viimeinen tuli kielteisestä julkisuudesta sekä samanaikaisen kuulemisen puuttumisesta. (JSN 2017) Suomen Kuvalehti kertoi verkkosivuillaan epäilystään, että Sipilä olisi vaikuttanut Ylen

uutisointiin, ilman että antoi erittäin kielteistä julkisuutta saaneelle Ylen päätoimittajalle mahdollisuutta kertoa omaa näkemystään samassa yhteydessä. Mediakonsernit rikkoivat siis yhteensä neljää journalistin ohjetta, joista kaksi liittyi Ylen tapaukseen, samaan aikaan kun Yle on rikkonut useampia. Käsittelen aihetta laajemmin luvussa 3.2 Tapaus Yle. Mutta mikä on Suomen Yleisradio Oy?

2.2 Yleisradio Oy, lyhyesti Yle

Yle

(Yle TV1, Yle TV2, Yle Teema ja Yle Fem, joista kaksi viimeksi mainittua yhdistyi televisiossa viikolla 16, sekä TV Finland, joka näkyy Ruotsissa. Teksti-TV. Radiotoimintaa ylellä on mm. Yle Radio Suomi, Yle Radio 1, Yle puhe, Yle Klassinen ja YleX, YleXM3, Yle Radio Vega sekä 17 maakuntaradiota ja 9 alueradiota, eli maan kattavin paikallistoimitus. Televisiokanavista on saatavilla myös HD-versiot ja Ylellä on laajat valikoimat katsottavaa mm. Areenalla ja Elävässä Arkistossa.) (Yle 2017)

Ylen omistaa käytännössä Suomen valtio, eli jokainen meistä, prosenttiosuudella 99,98. Pari sadasosaa kuuluu yhteensä noin 70 osakkeenomistajalle, mukana mm. Alma Media ja Sanoma, mutta heidän osuutensa on siis hyvin pieni. (Rasila 2014.) Tästä syystä Ylen toiminta rahoitetaan Yle-verolla, ja sen toiminnasta on säädetty laki (Laki Yleisradio Oy:stä 1993/1380), jonka tarkoituksena on mm. turvata julkisen palvelun saatavuus. Tämä ei tarkoita pelkästään viranomaistiedotuksia, vaan laissa määrätään, että jokaisen tässä maassa on saatava monipuolista ja kattavaa televisio- ja radio-ohjelmistoa kaikkine lisäpalveluineen huolimatta siitä, kuinka paljon hänellä on rahaa, missä asuu, mitä kieltä puhuu tai minkä ikäinen on. Ylen tehtävä on edistää paitsi maamme omaa kulttuuria ja taidetta, myös tasa-arvoa, monikulttuurisuutta, sivistystä ja suvaitsevuuutta. Yleä ei siis omista yksikään varsinainen henkilö, mutta kuka Yleisradiossa päättää siitä, miten lakia noudatetaan, eli mikä on ohjelman sisältö?

Ensiksi on torjuttava se maallikkomainen kuvitelma, että Yleisradion pääjohtaja olisi asemansa osalta verrattavissa lehden päätoimittajaan. Näin ei ole, vaan pääjohtaja on ennen muuta Yleisradion hallituksen puheenjohtaja, jonka ohjelmepoliittinen valta on hyvin pieni. (Hemánus 1990, 113-114.)

Hemánus selventää tämän johtuvan siitä, että vakanssi on perinteisesti jaettu puoluepoliittisin perustein. Nimitys voisi siis olla jollekin puolueelle eduksi. Sen sijaan jokaisella ohjelmayksiköllään on oma johtaja, joista jokaisella on oma mahdollinen puoluetustansa, jolloin valta säilyy tasapainossa. Toimittaja on palkkatyöläinen.

Toimittajan on siis noudatettava hänelle asetettua linjaa, joka tulee ylemmältä tasolta. Yleisesti ottaen toimitusten linjat ovat yleistietoa, tai ainakin niiden pitäisi olla. Tämä selviää esimerkiksi katsomalla kanavan TV-ohjelmia ennen kuin hakee työpaikkaa. On siis perusteltua uskoa, että siinä vaiheessa kun toimittaja menee mediaan töihin, hän hyväksyy sen linjan joka talossa vallitsee. Toimittajan on oltava tietoinen myös siitä, että hänen pomollaan on oikeus tarkastaa kaikki ulos menevät jutut ennakkoon. Tämä on myös säädetty laissa.

...Yleisradion hallintoneuvosto on 23.5.74 tehnyt yhtiön organisaatioon sen lisäyksen, että ”mikäli pääjohtaja tai ohjelmajohtaja haluavat puuttua yksittäisen ohjelman tai ohjelmasarjan suunnittelua, sisältöä ja esittämistä koskeviin kysymyksiin, tapahtuu se toimikunnassa, jonka muodostavat pääjohtaja, ohjelmajohtaja ja oa.yksikön johtaja. (Hemánus 1990, 123.)

Nopeasti ajateltuna voisi siis kuvitella, että yksittäisellä henkilöllä ei ole Ylessä kovin paljon valtaa päättää uutisen sisällöstä. Tällaisia toimikuntia ei kuitenkaan perusteta ihan joka päivä, jokaista uutista tarkastamaan.

Kun toimittaja yhdestä tärkeästä näkökulmasta tarkasteltuna on palkkatyöntekijä, siitä seuraa, että hänen työtään säätelevät yleinen työlainsäädäntö ja vallitseva käytäntö. Ts. työnantajan edustajilla, esimiesportaalla, on oikeus johtaa ja valvoa työtä myös lehtitaloissa ja yleisradioyhtiöissä. Sen kanssa sointuu saumattomasti yhteen jo käsitelty päätoimittajan sekä Yleisradiossa ohjelmayksikön johtajan valta. Mitä tämä käytännössä tarkoittaa? Ennen muuta sitä, että vakinaisenkaan toimittajan asema ei oikeuta häntä saamaan juttujaan automaattisesti julkaistuksi. (Hemánus 1990, 119.)

Tämä on tärkeää muistaa, kun miettii Ylen Sipilä tapausta. Jos päätoimittaja olisi itse päättänyt olla julkaisematta aiheeseen liittyvää uutisointia, kohua ei olisi koskaan tullut. Siitä ei kuitenkaan ollut kyse Sipilä-gatessa, vaan ulkopuolisesta painostuksesta, kuten käy ilmi luvussa 3.2 Tapaus Yle. Mainitsin johdannossa journalistin ohjeiden kohdan 18, jonka mukaan päätäntävaltaa ei saa luovuttaa toimituksen ulkopuoliselle henkilölle.

Hemánus (1990, 120.) muistuttaa, että henkilökohtaisen vakaumuksen vastaisuus ja sen mukaisesti kirjoittaminen ovat eri asioita. Toimittajalla ei siis ole oikeutta kirjoittaa oman vakaumuksen mukaisesti välineensä linjaa vastaan, mutta sen sijaan hänellä on oikeus vaieta eli olla kirjoittamatta välineensä vaatimuksista huolimatta, jos se sotii hänen omia periaatteitaan vastaan. Tätä peliä voi pelata puolin jos toisin.

Oikeus vaikenemiseen eli koko toimittajan ”paneminen hyllylle” - maksaa hänelle täyttä palkkaa, mutta olla antamatta työtehtäviä ja kieltäytyä julkaisemasta hänen oma-aloitteisesti tekemiä juttuja – on eräänlainen tapa rangaista toimittajaa. (Hemánus 1990, 120.)

Tai sitten voi vain käydä niin, että jutulle oli varattu tietty aika, mutta jotain tapahtui ja jostain piti leikata. Tällaista tapahtuu uutistoimituksissa lähes päivittäin. Se ei ole sensuuria eikä henkilökohtaista, vaan yksinkertaisesti yhteiskunnallisesti tärkeämmät asiat menevät vähemmän tärkeiden edelle.

Siihen, miten ja missä muualla toimittajan työtä käytetään, vaikuttavat maan tekijänoikeuslait. Toimitustyö on luovaa, jolloin alkuperäisen uutisen irrottaminen asiayhteydestä johonkin siihen kuulumattomaan on laitonta. Uutistoimittajalla on työhönsä moraaliset ja isyysoikeudet, aivan kuten vaikkapa kirjailijalla tai säveltäjällä. Hemánus (1990, 130.) vihjaa, että toimittajan tarve ja kyky harjoittaa journalistista vapauttaan liittyisi siihen, kuinka hyvin hän viihtyy työympäristössään. Vapaasti tulkittuna, voisi kuvitella että Yle, jossa on tehty viime vuosina radikaalejakin uudistuksia, ei ehkä ole ollut se kaikkein turvallisin työpaikka.

2.3 Media

Press-sanan tarkka käänös on "painostaa" tai "prässätä". Se viittaa tiedotusvälineiden valvontatehtävään, eli niiden tehtävään kertoa vastaanottajilleen siitä, mitä yhteiskunnassa on tapahtunut ja miten yhteiskunnan asioita on hoidettu. (Huovila 2005, 7.)

Juholin ja Kuutti (2003, 9) osaavat kertoa, että media on medium sanan monikko ja tarkoittaa keskellä tai välissä olevaa. On siis täysin luonnollista että tiedotusvälineet sijoittuvat tiedon ja ihmisen väliin, tiedon välittäjänä. Mediaa kutsutaan myös neljänneksi valtiomahdiksi samasta syystä kuin tiedotusvälineitä ja toimittajia vallan vahtikoiraksi. Media saattaa poliitikot vastuuseen teoistaan suurelle yleisölle. Kokonaisuudessaan mediaan luetaan kuuluvaksi myös elokuvat, kirjat sekä ääni- ja kuvataallenteet. Käytännössä uutisia välittävät sanomalehti, radio, televisio ja internet, eli keskityn niihin. Se, miten ihminen ottaa tietoa vastaan, vaihtelee median mukaan.

Ihmisen aistit ovat erilaisia ja eri tiedotusvälineet toimivat eri aistien pohjalta. Tämä on otettava huomioon juttuja tehtäessä. Radiojuttu on kirjoitettu korvaa varten, televisiojuttu silmää ja korvaa varten, sanomalehtijuttu silmää varten. (Huovila 1995, 8.)

Ihminen ymmärtää edelleen asioita samalla tavalla, mutta lainaamani tekstin jälkeen rajat ovat hämärtyneet. Radiojuttu on internetissä saatavilla kuvan kanssa, televisiojuttu saattaa olla sosiaalisessa mediassa tekstisaatteella, ja sanomalehtijutussa on mukana sähköinen haastattelu. Huovilan (1995, 10) mukaan

sensuuri suhtautuu jyrkemmin kuvaan kuin tekstiin, sillä kuva menee suoraan katsojan tajuntaan. Kuvalla voi siis edelleen kertoa enemmän kuin tuhat sanaa. Sosiaalinen media käyttää kuvan voimaa tehokkaasti hyväkseen. Aisteja voi kuitenkin myös hämätä. Tätä näkee sosiaalisessa mediassa paljon. Otsikossa voi jopa olla kuva joka ei liity aiheeseen. Tämä sotii journalistin ohjeita vastaan ja sillä yleensä haetaan vain klikkauksia.

Tiedotusvälineillä on oma asemansa yhteiskunnassa. Yleensä niille määritellään neljä eri tehtävää: tiedon välittäminen, keskustelun herättäminen, viihdyttäminen, ja ilmoitustilan myyminen. (Huovila 2005, 7.)

Tiedotusvälineet pyrkivät kilpailemaan eri tavoilla: eniten katsojia, kuuntelijoita, klikkauksia jne. Kilpailutapoja on useita, mutta Huovilan (2005, 10) mukaan tärkeimmät ovat nopeus ja luotettavuus. Huovila (2005, 11) on huolissaan siitä että kilpailun kiristyttyä nopeuteen on alettu kiinnittää liiaksi huomiota. Sisältö voi jäädä siis toiselle sijalle. Hyvä esimerkki tästä on Facebookin aikajanelle ilmestyvät päivitykset onnettomuuksista. Uutinen julkaistaan, vaikka siinä ei olisi vielä mitään muuta kuin otsikko. Lukija avaa uutisen mutta pettyy huomattessaan, että lisätietoja on saatavissa vasta myöhemmin. Onnettomuus on tapahtunut, mutta paikkakunnan lisäksi ei kerrota esimerkiksi uhrien määrää tai onnettomuuden syytä. Uutinen Huovilan (2005, 124.) mukaan tarkoittaa sitä, että vastataan kysymyksiin: Mitä, missä, milloin, miten ja miksi? Kun näihin kysymyksiin ei saa vastausta, on helppo huomata, että tällaisella uutisella kerättiin jälleen klikkauksia. Toki tiedotusväline on voittanut nopeuskilpailun, mutta voiko tässä tapauksessa edes varsinaisesti puhua uutisesta?

Mediat kilpailevat myös monipuolisuudellaan. Huovilan (2005, 13) mukaan tiedotusvälineet toimivat yhteiskunnassa neljällä eri tasolla: kansainvälinen, valtakunnallinen, maakunnallinen ja alueellinen. Tähän mennessä jako on ollut suhteellisen helppo käsittää. Kansainväliset satelliittikanavat ovat kertoneet meille kansainvälisiä uutisia. Kansalliset uutiset ovat olleet käytännössä sama asia, kuin mitä ymmärrämme termillä valtakunnalliset, eli Yle ja MTV3. Nelosen uutiset ovat lähinnä otsikoita, ja ne tuottaa Helsingin Sanomat. Maakunnallisia uutisia kertovat alueradiot, ja Ylellä on erikseen maakunnallisesti jaetut uutiset. Paikallislehdet ja radiot pureutuvat yksityiskohtaisemmin pienten kaupunkien yksittäisiin tapahtumiin. Nämä rajat ovat kuitenkin rikkoutumassa. Internet mahdollistaa sen että kuka tahansa, missä ja milloin tahansa voi seurata uutisia mistä tahansa kategoriasta. Tämä voi olla sekä uhka että mahdollisuus. Yksi sähköisen informaation eli reaaliajassa saatavan tiedon vaaroista

voi olla se, että uutisen kohde on meistä liian kaukana, jolloin emme osaa samaistua siihen.

Myös taustoitus voi toimia kilpailukeinona. Huovila (2005, 9) kertoo, että toimitustyö on länsimaissa jaettu perinteisesti laatu- ja populaarijournalismiin. Nopeus nousee esille myös tässä. Kun jotain täytyy saada mahdollisimman pikaisesti julkaistua, ei taustoitukseen jää aikaa. Sen sijaan laatujournalismi tutkii, kysyy, pohtii. Sanomalehdet pystyvät edelleen ylläpitämään asemaansa sillä, että niistä löytyy tietoa syvemmin, koska sanomalehdillä on enemmän aikaa käytettävissä.

Tapani Huovila (1995) seuraa kirjassaan *Uutisvuorokausi* eri medioita tiettyjen uutisten kautta, mittaa niiden elin iän, sisällön, ja sisältöön vaikuttavat tekijät:

Juttuvalintojen ohella myös juttujen sisältö on yllättävän erilainen. Näin siitakin huolimatta, että uutiset on tehty yleensä samoista tai hyvin samankaltaisista lähteistä. Reaaliaikainen radio, ja juttupituutta voimakkaasti rajaava televisio keskittyvät uutisytimeen ja uutisasiaan; sanomalehti ja pääuutisissa myös televisio sekä osaltaan Päivän Peili keskittyvät uutistaustaan. Sanomalehden etu on se, että se voi keskittyä useammassa uutisessa taustoitukseen, televisio ajanpuutteen vuoksi vain pääuutisissa. Lisäksi iltapäivän ja aamun uutiset ovat hyvin lähellä radiota. Eri välineiden jutut ovat erilaisia, koska ne ovat eri toimittajien tekemiä ja eri toimittajat valitsevat juttusisältönsä eri asiat. Kanavien toimituspolitiikka ja toimittajien inhimilliset kiinnostuksen kohteet antavat uutisille oman vivahteensa. (Huovila 1995, 115.)

Huovilan *Uutisvuorokausi*-kirjan jälkeen maailma on muuttunut mm niin, että julkaisussa mainittu viive, Sanomalehti noin 6 - 12 tuntia ja radio ja televisio noin 4 - 6 tuntia, ei pidä enää paikkaansa, koska kaikki mediat ovat nykyisin mukana sosiaalisessa mediassa. Ajat ovat muuttuneet myös siten, että varsinaista vuorokautta ei samassa mielessä enää ole. Huovila (1995, 53) summaa, että vuorokauden aloittaa radio, televisio kerää tapaukset yhteen illalla, ja sen päättää seuraavana päivänä ilmestyvä sanomalehti. Uutisvuorokautta jatkoivat tuolloin erilaiset ajankohtaisohjelmat, jotka tekivät aiheesta raportteja. Nykyään asia on kuitenkin niin, että vastaanottaja päättää uutisen varsinaisen iän jakamalla sitä kiinnostavuuden mukaan. Toimittajien inhimillisten kiinnostuksenkohteiden lisäksi uutisesta tulee siis pitkäikäisempi lukijan henkilökohtaisen kiinnostuksenkohteen myötä. Tai vaihtoehtoisesti toimittaja jätetään yhtälöstä pois. Ramonet'n (2012, 14) mukaan valtamedia rohkaisee netinkäyttäjää toimimaan sisällöntuottajina pyytämällä kuvia, videoita ja kommentteja päivän tapahtumista. Varsinkin rahavaikeuksien kanssa painiville toimituksille tämä voi olla oiva kikka säästää toimittajien palkoissa.

2.4 Toimittaja

Ns. länsimaiseen journalistiseen kulttuuriin on perinteisesti kuulunut normi, jonka mukaan uutisissa ei ole sallittua ottaa kantaa asioihin – ei uutisten sisällössä enempää kuin niiden valinnassa tai journalistisissa tehokeinoissakaan, siis taitossa, otsikoinnissa, kuvituksessa jne. (Hemánus 1973, 81.)

Silloin kun kyse on pelkästä tekstistä, myös sanomalehdessä, varsinainen henkilö jää vähemmälle huomiolle. Sähköisessä mediassa henkilö tulee paremmin esille, ja sitä myöten myös hänen vaikuttavuutensa asiaan. Huovila (1995, 66 - 68.) kertoo, että radion uutislähetysten suurimmassa roolissa on uutisen lukija; MTV tukeutuu ankkuriin ja Yle toimittajaan. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää, että nämä henkilöt antavat itsestään luotettavan kuvan, sen lisäksi että tiedotusvälinettä pidetään luotettavana. Lainaan uudestaan edellisen alaluvun lopussa ollutta Huovilan kirjoitusta:

Eri välineiden jutut ovat erilaisia, koska ne ovat eri toimittajien tekemiä ja eri toimittajat valitsevat juttusisältönsä eri asiat. Kanavien toimituspolitiikka ja toimittajien inhimilliset kiinnostuksen kohteet antavat uutisille oman vivahteensa. (Huovila 1995, 115.)

Huovila on siis sitä mieltä, että yksittäinen toimittaja vaikuttaa henkilökohtaisilla valinnoillaan uutisen sisältöön. Valtaan kuuluu aina myös vastuu.

Toimittajan huoneentaulu

1. Totuuden ja oikeudenmukaisuuden kunnioittaminen on tärkein velvollisuutesi
 2. Kunnioita yksilön mainetta, loukkaamattomuutta ja ihmisarvoa
 3. Pysy tosiasioissa, epämieluisissakin
 4. Erot oma mielipiteesi tapahtumien kerronnasta
 5. Vältä aiheetonta yleistämistä, muista sanojen ja kuvien vastuu
 6. Muista, että syyte ei ole tuomio etkä sinä ole tuomari
 7. Muista nimisuojan velvoitukset
 8. Suojaa omaisia
 9. Puolusta uutisen rehellisen hankkimisen ja julkaisemisen oikeutta sekä arvostelun vapautta
 10. Älä kirjoita omantuntosi vastaisesti
 11. Muista käytöksesi heijastuminen koko ammattikuntaasi
 12. Ajattele, harkitse, TARKISTA!
- (Suomen sanomalehtimiesten liitto Huovilan 2005, 45. mukaan.)

Tarkka toimittaja -sanana merkitys on Huovilan (2005, 41) mukaan koota jutut yhtenäiseksi kokonaisuudeksi tiedotusvälineeseensä. Journalisti tulee sanoista päiväkirjan pitäjä. Huovila (2005, 43) myös summaa että toimittajan työn perustana on arvot, ja heillä on neljä tehtävää: tiedon valitseminen, tiedon etsiminen, tiedon taustoittaminen ja tiedon muodostaminen. Heille on erikseen laadittu mm. journalistin ohjeet, (entinen lehtimiehen ohjeet) yllä oleva toimittajan huoneentaulu sekä eettisiä ohjeita, kuten STT:n omat eettiset ohjeet. (STT 2017) Sisältö kaikissa on suurin piirtein

sama, eri sanankääntein ilmaistuna, sillä erotuksella, että esimerkiksi STT korostaa omissa säännöissään luonnollisesti STT:n omia näkökulmia, kuten sisäistä kommunikaatiota toimittajan ja esimiehen välillä tietyissä tapauksissa, tai heidän hankkimansa tiedon luovutusta ulkopuolisille.

Ylellä on jopa oma journalististen standardien ja etiikan päällikkö, kuten monella muulla eurooppalaisella yleisradioyhtiöllä ja BBC:llä. Yle uutisten päivittäisen uutistoiminnan sisältöpäällikkö Timo Huovinen aloitti tehtävässään 20.3.2017.

Ylen journalistisen linjan perustana ovat riippumattomuus ja luotettavuus. Etiikkapäällikön tehtävänä on edistää vastaavien toimittajien tukena Ylen journalismin laatua sekä varmistaa ohjelmatyön toteutumista Ylen ohjelmatoiminnan ja sisältöjen eettisten ohjeiden mukaisesti. Etiikkapäällikkö avustaa vastaavia toimittajia Ylen kaikissa ohjelmayksiköissä...

Pitkän journalistisen kokemukseni ja koulutukseni perusteella tiedän, että journalismin perusasiat ovat Ylessä kunnossa. Uusi mediamaailma vaatii kuitenkin entistä enemmän valppautta ja journalistiikan eettisten perusteiden selkeyttä ja perusteltavuutta”, sanoo **Timo Huovinen**. (Ojamies 2017)

Puuttumatta sen enempää Huovisen työtehtäviin tai siihen, miten pesti on lähtenyt sujumaan, voisi nopeasti kuvitella että hänellä riittää työnsarkaa. Varsinkin kun ottaa huomioon, että julkisen sanan neuvosto antoi Ylelle langettavan päätöksen Sipilään liittyen 22.3.2017, eli vain kaksi päivää virkaan astumisen jälkeen.

Osallistuin opintojeni aikana uutisprojektiin, jonka alle kuuluivat kurssit Mediakenttä, Uutistyon perusteet, Toimittajan etiikka sekä Uutis- ja ajankohtaistoimittaminen. Kursseilla opetettiin paitsi uutisten tekemistä, myös toimittajan työnkuva. Kuten on tullut jo ilmi, toimittajaa ohjaavat pääsääntöisesti laki, etiikka ja käytöstavat. Näiden lisäksi toimittaja tarvitsee tervettä maalaisjärkeä ja uutisnenän, jotta onnistuu kaivamaan juuri ne aiheet, jotka oikeasti ovat merkittäviä ja mielenkiintoisia. Hänen täytyy tietää mikä on uutinen.

Stt kertoo uutiskriteereistä näin:

”STT arvioi aiheiden uutisarvoa niiden merkityksen, yllättävyyden, kiinnostavuuden, ajankohtaisuuden ja läheisyyden perusteella. PUNNITSE AINA UUTISARVOA LUKIJAN TAI KUULIJAN, ÄLÄ UUTISLÄHTEEN TAI UUTISEN KOHTEEN NÄKÖKULMASTA. MUISTA, ETTÄ LUKIJOITA JA KUULIJOITA ON MONENLAISIA: ERI-IKÄISIÄ, ERI SUKUPUOLTA, ERI PUOLELLA MAATA, ERI

SOSIAALIRYHMISTÄ JA ERI ETNISISTÄ TAUSTOISTA. UUTINEN EI OLE AINA SE, MITÄ MEDIALLE TARJOTAAN UUTISENA, VAAN SE VOI OLLA MYÖS JOKIN MUU SAMASSA YHTEYDESSÄ ESIIN TULEVA TIETO.

Utiskriteerien lisäksi uutisvalintaan vaikuttavat muun muassa uutistilanne ja asian synnyttämä mediajulkisuus. Ota huomioon myös eri uutisvälineiden ja yleisön odotukset sekä uutisseurannan tarve.”

(STT 2017)

Se ei siis ole uutinen, jos koira puree miestä. Sen sijaan jos mies puree koiraa, asia on yllättävä. Jos koiraa pureva mies on maamme pääministeri, kaikki muut kriteerit täyttyvät välittömästi. Pääasia on se, että toimittaja on vastaanottajansa, eli lukijan tai katsojan edustaja. Huovila (2005, 65.) määrittelee juttujen arvoja kolmeen kategoriaan. Kaupallinen kriteeri palvelee vastaanottajan etua, eli on mahdollisimman kiinnostava. Poliittinen kriteeri tuo esille tiedotusvälineen poliittista kantaa, ja pyrkii vaikuttamaan vastaanottajaan ja hänen mielipiteisiinsä joko suhtautumalla kriittisesti tai tukevasti vaikkapa istuvan hallituksen päätöksiin. Informatiivinen kriteeri välittää puhtaasti tietoa, silloin kun sitä tarvitaan.

Toimittajan tehtävä on kertoa yhteiskunnassa tapahtuvista muutoksista, taustoittaa ne ymmärrettävästi ja syventää niiden käsittelyä mielipidejutuillaan. Asioiden löytäminen sekä välittäminen julkisuuteen sekä niiden analysoiminen ja mielipiteen muodostaminen vaativat toimittajalta hyvää yleissivistystä sekä oman erityisalansa syvällistä tuntemista. Toimittaja on vastuussa työnsä seurauksista vastaanottajalleen ja yhteiskunnalle. Viime kädessä tiedotusvälineet käyttävät sitä sananvapautta, mikä on yksi länsimaisen yhteiskunnan poliittisen elämän lähtökohdista ja yhteiskunnallisen kehityksen perusteista. (Huovila 2005, 3.)

Huovila (2005, 75) kertoo, että toimittajan työpäivä on lähtenyt perinteisesti liikkeelle aamupalaverista. Tänä päivänä työtä tehdään useassa eri vuorossa, mutta lähtökohtaisesti toimituksesta ja toimittajan työtehtävistä riippuen uutispäällikkö jakaa mahdolliset aiheet, ja niiden lähestymistapaa pohditaan yhdessä. Viime kädessä kärjen päättää kuitenkin toimittaja itse. Samaan aikaan kun toimittaja siis työpäivänsä aikana pohtii minkä kärjen uutiselle valitsee, hänen valintoihinsa vaikuttavat sisäisten tekijöiden, kuten etiikan lisäksi useat ulkoiset tekijät, sekä tavat, joilla tietoa hankitaan.

Kuten kerroin aikaisemmin luvussa 2.3, mediat pyrkivät kilpailemaan monin eri tavoin, ja niistä Huovilan (2005, 10) mukaan tärkeimmät ovat nopeus ja luotettavuus. Yleinen rajaava tekijä on siis aika. Kuinka paljon uutisen tekemiseen on aikaa? Mihin kellon aikaan juttu tulee ulos? Onko se pääuutislähetyksessä, jolloin sen kertomiseen on enemmän aikaa käytettävissä? Mihin vuodenaikaan uutinen julkaistaan? Se, mikä

menee läpi kesäisenä maanantaina, ei välttämättä päätyisi uutisiin keskellä viikkoa tammikuussa, kun uutisia on tarjolla paljon enemmän. Varsinkin tänä päivänä, kun sosiaalinen media on jokaisen ulottuvilla jopa puhelimissa, aika on noussut suureksi tekijäksi toimittajan elämässä. Kun aikaisemmin uutiset tulivat vaikkapa tasatunnein, niihin pystyi valmistautumaan. Taustatietojen hankintaan riitti aikaa. Nyt näin ei ole. Uutismediat kilpailevat sosiaalisessa mediassa siitä, kuka julkaisee vaikkapa ryöstöuutisen nopeimmin. Usein tämä johtaa siihen, että jutusta on olemassa vain otsikko, paikkakunta, ja selitys, että poliisi tiedottaa asiasta myöhemmin. Kaikki tieto on kuitenkin tarkastettava ennen julkaisua. Nopeus voi nakertaa uskottavuutta. Tieto on vain pinnallista.

Ajan lisäksi tärkeä tekijä on resurssit. Kuinka suuri on toimituksen budjetti? Mitä materiaalia on ennestään käytössä? Esimerkiksi Ylellä on paljon kattavampi arkistomateriaali kuin muilla medioilla, ja heillä on myös laajempi paikallisten toimitusten verkosto. Suomen tiedotusvälineitä on usein kritisoitu Helsinki keskeisyydestä, mutta hyvin usein se johtuu juuri ajan ja resurssien puutteesta.

Esa Juntunen (2012) kirjoitti aiheesta opinnäytetyön Metropoliaan iltapäivälehtien näkökulmasta otsikolla *Meillä täällä etelässä*. Juntunen summaa, että uutisten keskittyminen pääkaupunkiseudulle on täysin luonnollista siksi, että maamme parinsadan lehden päätoimituksesta kahdentoista pääkonttorit sijaitsevat Helsingissä. Näin oli ainakin 2010 levikintarkastuksen mukaan.

Helsinki on sinänsä looginen lähtöpiste journalismin teolle: pääkaupungissa toimii maamme taloudellinen ja poliittinen eliitti. Helsingin rautatieasema on lisäksi maan vilkkaimpia läpikulkupaikkoja, josta satunnaista kokijaa etsivä toimittaja voi hyvinkin törmätä Helsingin ydinkeskustassa asuvan jälkeen rovaniemeläiseen. Helsingin keskustassa työskentelevän toimittajan on siis helppo tehdä haastattelut työpaikkansa lähiympäristössä. Ilta-Sanomien toimitus on Sanomatalossa rautatieaseman luoteispuolella ja Iltalehden toimitus Kluuvin kauppakeskusrakennuksessa noin 500 metriä kaakkoon aseman ovilta. (Juntunen 2012)

Myös sähköinen media toimii pääosin Helsingistä käsin. Toki paikallisia toimituksia myös on, ja toimittaja lähetetään juttukeikalle silloin kun siihen on tarvetta, mutta tässä voi jälleen kysyä, onko siihen aikaa ja rahaa? Inhimillinen tekijä astuu kuvaan siinä

vaiheessa, kun autoista puhuttaessa näytetään Ylen parkkipaikkaa. Tämä on loistava esimerkki toimittajan laiskuudesta. Koskaan ei voi olla niin kiire.

Uutiseen haetaan sisältö hyvin usein haastatteluilla. Oikean haastateltavan löytäminen on tärkeää. Juholin ja Kuutti (2003, 132) kertovat, että yleensä toimittaja valitsee henkilön, joka tietää asiasta eniten. On siis löydettävä sopiva haastateltava, jolla on valtuudet kertoa asiasta ja tarpeeksi asiantuntemusta. Hemánus (1990, 70) kuitenkin varoittaa helpoista vakiohaastateltavista. Suomi on pieni maa, joten täällä on vähän asiantuntijoita, eli toimittajan on helppo sortua käyttämään henkilöitä, joihin on jo aikaisemmin tutustunut, ja jotka antavat helposti haastatteluja. Näin myös politiikassa. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin muistaa, että haastateltava on ihminen. Hän voi olla uutisesta riippuen joko asiantuntijana, tai uutisen aihe, jolla on oma agenda pelissä. Tästä aiheesta kerron lisää luvussa 3, Uutisen aihe.

Toimitus on voinut saada myös kutsun tiedotustilaisuuteen, jonka sisältö kertoo toimittajalle uutisen kärjen. Haastateltava löytyy yleensä tuolloin paikanpäältä. Uutinen voi lähteä myös tiedotteesta tai tietotoimiston välittämästä tiedosta, kuvatoimistosta tai harvinaisemmissa tapauksissa jopa soluttautumalla tai vuodosta. Tuleepa uutinen mistä tahansa, siihen on etsittävä lisätietoa ja lähteitä. Typerin laiskuuden ilmentymä on ”copy paste” -journalismi, josta puhuttiin uutisprojektin yhteydessä Metropoliasa. Toimittaja siis leikkaa tekstin suoraan tiedotteesta ja liittää käyttämänsä mediaan.

Tiedonhankintaan voi liittyä myös esteitä. Huovila (2005, 104.) listaa esteiksi toimittajan ammattitaitoon liittyvät, lainsäädännölliset, hallinnolliset sekä yhteiskunnalliset esteet. Käytännössä esteet voivat siis johtua siitä, että toimittaja ei tiedä mistä tietoa lähteä etsimään, tieto voi liittyä maan turvallisuuteen, toimittajan omaan turvallisuuteen, yksityisyyden suojaan tai se suojaa taloudellisia intressejä tai päätöksentekoa. Joskus myös haastateltavana oleva henkilö, mahdollisesti uutisen kohde, ei halua kommentoida asiaa. Syitä on monia, mutta kannattaa muistaa, että julkisiksi luokitellut asiakirjat ovat nimenomaan sitä, julkisia. Myös julkisilla paikoilla tapahtuva toiminta on julkista, eli torilla voi ottaa vapaasti kuvia, ja niitä saa julkaista täysin vapaasti. Ainoat rajoitukset julkisilla paikoilla tapahtuvaan kuvaamiseen liittyvät toimittajan etiikkaan ja käytöstapoihin. Näistä mainitaan erikseen, useaan kertaan. Asiayhteyden on siis oltava selkeä, esimerkiksi yksittäistä ihmistä kadulta ei saa liimata juttuun jossa kerrotaan ilotytöistä, ja onnettomuuden uhreja ei kuvata.

Toimittajien omassa eettisessä ohjeistossa, Lehtimiehen ohjeissa, on vain yksi kohta, joka selvästi velvoittaa ammattikunnan sisäiseen kritiikkiin. Pykälässä kaksi todetaan että ”asiatiedot on tarkistettava niin hyvin kuin mahdollista myös silloin kun ne on aikaisemmin julkistu”. Siis: Myös kollegat on tietolähde, johon on suhtauduttava kriittisesti. Muuten Lehtimiehen ohjeet käsittelevät toimittajakunnan suhdetta yleisöön, tietolähteisiin, journalismin kohteena oleviin ihmisiin ja ryhmiin sekä niihin yhteiskunnan tahoihin, jotka yrittävät edistää omia intressejään journalismin avulla. (Hujanen & Luostarinen 1990, 33.)

Hujanen ja Luostarinen (1990, 109) nostavat esiin erään mediakritiikin ongelman. Varsin raamatullisesti ilmaistuna, se joka journalisteista on itse viaton, voi heittää ensimmäisen kiven. Jos alkaa arvostelemaan yhden toimittajan tekemisiä, voi olla hyvin nopeasti itse arvostelun kohteena. Kaikki lähteet ovat kuitenkin toisten ihmisten jollain tavalla tekemiä. Pitäisi kysyä: Kuka, kenelle, mitä, milloin, missä, miten, miksi ja mikä? (Huovila 2005, 109.) Toimittaja työskentelee aina eri etuja tavoittelevien tahojen välissä, mediapelissä jossa eri ihmiset haluavat tuoda tietoja julki ja toiset estää niiden julkaisemisen. Toimittajan kannattaa käyttää näitä ristiriitoja tiedonhankinnassa, sen sijaan, että julkaisisi tiedot sellaisenaan. Myös silloin, kun ne on kerännyt toinen toimittaja.

Huovilan (2005, 11) mukaan ”Laatujournalismin keskeinen kriteeri on aina ollut erottaa oleellinen ja tärkeä vähemmän tärkeästä ja jopa harhaanjohtavasta informaatiosta”. Uutinen voi siis löytyä toimittajalle lähetetyn tiedotteen sivulauseesta, tai jopa kokonaan sen ulkopuolelta. Ei tarvitse olla erikoistunut tutkiva journalisti, löytääkseen asioita joita ei halua julkisuuteen. Hujanen ja Luostarisen (1990, 35-37) pohdinnoissa nousee esille toimittajan ammattitaito. Mitä enemmän toimittajalla on kokemusta, sitä todennäköisemmin hän on valmis itsekritiikkiin, koska he tietävät kokemuksesta, kuinka helposti ihmiset haavoittuvat. He ovat mahdollisesti jopa joutuneet kirjoittamaan tai muulla tavoin kertomaan haavoittavia asioita, eivätkä siksi halua asettua samaan asemaan. Mutta vaikka toimittaja olisi kuinka ammattitaitoinen ja neutraalisti suhtautuva, hänellä on aina oma mielipide ja kulttuuritausta. Väitän kuitenkin että ammatikseen uutisia kirjoittava henkilö voi olla neutraalimpi kuin sosiaalisessa mediassa uutisia jakava henkilö.

Tieto mielletään yleensä hyödylliseksi, olipa sen jakanut kuka tahansa. Huovilakin (2005, 8) toteaa, ettei sellaista tietoa tai uutista kannata julkaista, joka ei kiinnosta vastaanottajaa. Tästäkin on tietysti olemassa poikkeus sääntöön. Vuoden 2017 Suuren journalistipalkinnon Vuoden journalistisesta teosta sai Twitterissä ja Facebookissa Kotimaan katsaus -videosarjaa pyörittävä Jani Halme. (Facebook

Kotimaankatsaus 2017) Hän lukee videoillaan ääneen pieniä uutisia, esimerkiksi siitä miten ”Gluteiiniratsiassa gluteiiniton ruoka paljastui gluteiinittomaksi Joutsenossa”, ”Toivo teki oljista joutsenpojalle kodin navettaansa Raahessa” ja ”Porilaisen ravintolan jukeboxista on poistettu kaikki Slayerin levyt.” Siinä vaiheessa kun kiinnostavuus nousee prioriteetiksi, uutisella on lähinnä viihdearvoa. Tieto voidaan siis periaatteessa jakaa kahteen kategoriaan: asiat jotka kiinnostavat ja asiat joiden pitäisi kiinnostaa. Kiinnostavaa tietoa on helppo levittää ja se aiheuttaa keskustelua ihan yhtä helposti. Samaan aikaan tylsästäkin uutisesta pitäisi tehdä kiinnostava jos se on yhteiskunnallisesti merkittävä.

Toimittaja ei kuitenkaan saisi olla vain omien subjektiivisten arvojensa ohjaama, vaan hänen pitäisi kyetä tarkastelemaan yhteiskuntaa kokonaisuutena oman arvomaailmansa ylitse. Tämä merkitsee sitä, että juttuvalinnassa ja jutun teossa toimittaja ottaa huomioon myös omaa arvomaailmaansa vastustavat, yhteiskunnassa vaikuttavat arvot ja mielipiteet. (Huovila 2005, 43.)

Käytännössä kaikki edellä kerrottu tarkoittaa sitä, että toimittajan on oltava taitava jutun kertoja, jotta tieto voidaan esittää mielenkiintoisessa muodossa, samalla kun hän toimii vallan vahtikoirana, on selkeä, luotettava ja puolueeton, eettinen ja ammattitaitoinen, mutta yrittää kuitenkin myydä tuotettaan. Loppupeleissä uutisetkin ovat tuote, jota toimittaja myy. Hän metsästä joko konkreettisesti mainoksia medialleen, tai klikkauksia. Toimittajan kuuluu kuitenkin muistaa, että mainonta kuuluu vain ilmoituksiin, mukaan luettuna piilomainonta. Jos jutulla on sponsori, se on kerrottava selkeästi. Uutisen pitäisi pystyä myymään itsensä sisällöllään, ei ulkoisilla houkutuksilla tai harhaanjohtavalla otsikolla.

Verkkouutiset ja Nykypäivä tutkivat kesällä 2017 suomalaisten mielipiteitä median riippumattomuudesta. Sen mukaan suomalaisten mielestä 60 % piti mediaa yleisesti melko riippumattomana. Tärkeää tässä nimenomaisessa tutkimuksessa olivat kysymykset siitä, mihin riippumattomina mediaa pidetään. Puolueiden suhteen Yle oli vastaajien mielestä enemmän vasemmalla, ja muut mediat oikealla. Sen sijaan tiedotusvälineiden koettiin olevan ”riippuvaisempi omistajiensa ja ilmoittajiensa eduista” koska raha ratkaisee. Kerron aiheesta enemmän luvussa 4.2 Suomalaisten luottamus mediaan. Suurin syy, miksi asia kannatti ottaa esille jo tässä, liittyy siihen, miten entiset toimittajat kommentoivat kyselytutkimusta SuomiAreenassa.

Kokoomusministeri Sanni Grahn-Laasonen kertoi pitävänsä tasapuolista uutisointia vaikeana tehtävänä, mutta tärkeänä osana toimittajan ammattitaitoa. Grahn-Laasonen muisteli paneelissaan toimittajaisältään saatua opetusta tasapuolisesta journalismista:

– Kun toimittaja tulee kaikkien puolueiden äänestäjien haukkumaksi, niin tietää, että on onnistunut tehtävässään. (Koivisto 2017)

Hemánus (1990 210) ennustaa, että toimittajan ammatin raja tulee liukenemaan. Paitsi, että ammattiin voi opiskella erilaisissa kouluissa, alalle päätyy myös entistä kirjavampaa väkeä, eri ammattikunnista ja eri taustoista. Tämä on nyt nähtävissä. Tänä päivänä toimittaja voi olla kuka tahansa, jopa kokonaan ilman toimittajan koulutusta. Hän voi olla uutisen vastaanottaja, joka tulkitsee tiedon oman filterinsä kautta ja jakaa eteenpäin omilla mielipiteillään höystettynä, kuten Ramonet (2012) maalaa kirjassaan *Mediaräjähdyks*. Tähän aiheeseen pureudun paremmin luvussa 4.

3 Uutisen aihe

Juholin ja Kuutti (2003, 14.) kärjistävät asian niin, että ”huonot uutiset” ovat medialle ”hyviä uutisia” mutta ”hyvät uutiset” eivät ole uutisia lainkaan, kuitenkin niin että jos uutisia ei ole lainkaan, se on ”huono uutinen”. Otetaan vaikka poliitikko, joka haluaisi tuoda mielipiteitään tai tekojaan julki. Tämän poliitikon täytyy olla lähtökohtaisesti tarpeeksi kiinnostava tai asemaltaan korkealla, jotta hänen tekemisensä kiinnostaa. Muuten ei ole uutista lainkaan, ja se on poliitikolle ”huono uutinen”. Näissä tapauksissa poliitikko haluaa juttunsa julki, mutta näin ei tapahdu. Sitten on se toinen puoli. Yleisöä kiinnostaa skandaalit. Se mitä samainen poliitikko ei halua julki, eli mikä on hänelle se ”huono uutinen”, on medialle ”hyvä uutinen” ja siihen tartutaan heti.

3.1 Henkilö

Suomessa on lehdistönvapaus, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että valtio ei voi määrätä tai sensuroida sitä, mitä tiedotusvälineissä sanotaan. Jokaisella meistä on sekä sananvapaus, että myös yksityisyyden suoja. Siitä mitä saa, ja mitä ei saa julkaista, löytyy yleisiä käytäntöjä, sääntöjä sekä lakeja. Tässä törmää jälleen muun muassa journalistin ohjeisiin sekä toimittajan huoneentauluun. Toimittajan tehtävä ja velvollisuus vallan vahtikoirana on kertoa yhteiskunnallisesti merkittävistä tapahtumista, kuten kerrotaan luvussa 2.4.

Yksityisyyden suoja on monimutkainen juttu, ja liittyy tiukasti siihen, missä asemassa henkilö on yhteiskunnassa.

Yleisperiaate on, että tietoja, joiden julkaiseminen loukkaa yksityiselämää, voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella. Suostumus tarvitaan, jos tietojen julkaiseminen voi aiheuttaa vahinkoa, kärsimystä tai saattaa henkilön halveksunnan kohteeksi. Jos toimittaja rikkoo yksityisyyden suojaa, hän tekee rikoksen, jonka nimi on yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen. (Toimittajan rikoslakipaketti 2017)

Poliitikoilla, päätöksentekijöillä ja julkisuudessa valmiiksi olevilla henkilöillä kynnys yksityisyyden suojaan on matalampi kuin tavallisella ihmisellä, vaikka julkisuudessa jaettava tieto koskisi heidän perhettään, ihmissuhteitaan tai vapaa-aikaansa. Tämä pätee varsinkin silloin, kun yksityiselämä vaikuttaa heidän uskottavuuteensa toimia tehtävässään.

Poliitikon yksityisyydensuojasta löytyy ennakkotapauksia. Liikenneministerin rattijuoppous ja siitä uutisointi on selkeästi yhteiskunnallisesti merkittävä, ja ansaitsee tulla julkaistuksi. Sen sijaan otsikoissa pitkään pyörinyttä, pääministeritason tapausta käsiteltiin Korkeimmassa oikeudessa saakka. Kyseessä on Matti Vanhanen vs Susan Ruusunen.

Korkein oikeus (KKO) linjasi Ruusunen-tuomiossaan poliitikon yksityisyyden suojan huomattavasti kapeammaksi kuin pääministeri Matti Vanhanen (kesk). (Mäkinen 2010)

Susan Ruusunen kirjoitti siis kirjan *Pääministerin morsian*. Hän kertoi heti alkuun sen olevan omaelämäkerta. Kirjassa kerrottiin pääosin Ruusunen suhteesta Matti Vanhaseen. Alun perin Vanhanen oli alleviivannut kirjasta satoja kohtia, joiden katsoi loukkaavan yksityisyyttään. Niihin kuuluivat mm. viittaukset Vanhasen lasten mielipiteisiin uudesta naisystävästä. Korkeimman oikeuden mukaan yksityisyyttä ei loukattu, vaikka kyseessä olivat yksityishenkilöt, koska tunteista ei kirjoitettu yksityiskohtaisesti.

KKO:n mukaan yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa oli muun muassa kirjasta paljastunut Vanhasen valehtelu. Hän oli väittänyt tavanneensa Ruusunen huonekaluliike Ikeassa, mutta oikeasti suhde syntyi nettitreffit kautta.

"Kirjassa esitetyt tiedot siitä, missä ja miten Ruusunen oli tutustunut Vanhaseen sekä tiedot seurustelusuhteen nopeasta syntymisestä ja kehittymisestä ovat virittäneet julkisen keskustelun siitä, onko Vanhanen antamalla paikkaansa pitämättömiä tietoja suhteen solmimistavasta osoittanut epärehellisyyttä tai onko hän ryhtymällä suhteeseen osoittanut harkintakyvyn puutetta", KKO toteaa. (Mäkinen 2010)

Tuomio tuli vain muutamista kohdista, joissa viitattiin konkreettisesti Ruususen ja Vanhasen seksielämään, koska ne eivät vaikuta Vanhasen kelpoisuuteen tehtävissään eikä niillä ole yhteiskunnallista merkitystä. Ruusunen tuomittiin lopulta 20 päiväsakkoon, ja kirjan kustantaja Kari Ojala joutui maksamaan Vanhaselle tuhat euroa korvausta sekä 60 päiväsakkoa.

Vanhasen oikeudenkäynnissä tuli esiin myös sosiaalinen media, pienessä roolissa. Ruususen puolustuksen mukaan Vanhanen oli menettänyt yksityisyydensuojansa sillä, että oli julkaissut siitä yksityiskohtia blogissa. Sosiaalinen media yksityisyydensuojan kannalta on sikäli mielenkiintoinen, että yleensä niissä yksityisyyden määrää sitä itse käyttävä henkilö. Facebookissa on yksityisyysasetukset jokaisen jaetun julkaisun kohdalla, josta valitsemalla voi päättää, näkeekö julkaisun esimerkiksi vain kaverit, vai kuka tahansa satunnainen joka sivuille eksyy. Sosiaalisen median käyttäjältä vaaditaan kuitenkin jatkuvaa tarkkuutta, koska tämä ei aina pidä paikkaansa.

Omat valinnat eivät ole ainoa yksityisyyden suojaan vaikuttava tekijä. Toinen merkittävä sosiaaliseen mediaan ja yksityisyyden suojaan liittyvä ongelma koskee tiedon omistajuutta ja palveluiden käyttäjien itsestään antamien tietojen julkisuutta. Pysyvätkö kaikki julkisuuden ulkopuolelle tarkoitetut tiedot todella piilossa? Käyttämiisi sosiaalisen median palveluihin saattaa ilmestyä ominaisuuksia ja toiminnallisuuksia, jotka paljastavat tietoja sinusta ja käyttäytymisestäsi toisille verkon käyttäjille. Facebookin Tykkää-toiminnon käytön näkyminen muilla verkkosivustoilla on tästä yksi esimerkki. Facebook on jo tähän mennessä ärsyttänyt käyttäjäkuntaansa monilla yllättävillä muutoksilla ja lisää on todennäköisesti luvassa.
(Juslén 2010)

Käytännössä kuka tahansa on voinut siis jo vahingossa kertoa itsestään liikaa. Siksi kannattaa aina julkaista vain sellaista tietoa, josta ei koidu nyt, tai tulevaisuudessa mitään harmia. Sanotaan, että kun jotain on päätynyt verkkoon, se ei lähde sieltä koskaan pois.

Uutinen voi siis olla sekä asia, jota joku ei halua julkisuuteen, ihan yhtä paljon kuin sellainen, jonka joku haluaa julkisuuteen. Toimittaja on tässä asiassa vallankäyttäjä. On täysin luonnollista, että jokainen meistä haluaa antaa itsestään mahdollisimman hyvän kuvan ulospäin. Poliitikolla, tai muulla valtaapitävällä tämä voi ratkaista sen, tullaanko hänet valitsemaan tehtävänsä uudelleen. Julkkikset elävät heistä kirjoitetuilla jutuilla. Imagon täytyy siis olla kunnossa.

Olisi perin naiivia kuvitella, että kukaan haastateltu henkilö tai mikään dokumentti puhuisi vain tosia ja olennaisia asioita tai että toimittajan mukana olo olisi jossakin tilanteessa eli siis tilannelähteen käyttäminen automaattisesti ratkaisisi todenmukaisuus- ja olennaisuusongelmat. Mitään tällaista automatiikkaa ei tietenkään ole. (Hemánus 1990, 70.)

Joskus voi käydä niin, että esimerkiksi poliitikko ei halua kommentoida uutisen aihetta. Juholin ja Kuutti (2003, 83.) kertovat, että tällainen ristiriitatilanne voi johtaa helposti ongelmiin, eli kun yhteistyötä ei halua tehdä, ”medialle jää ylivoimainen mahdollisuus päihittää hankala vastustaja.” Uutisen vastaanottaja voi miettiä tahollaan, millainen mielikuva jää uutisesta, jossa kerrotaan esimerkiksi pääministerin kieltäytyneen kommentoimasta jotain asiaa. Onko hänellä jotain salattavaa?

Sitten ovat he, joilla ei ole mitään salattavaa, kuten tabloidijulkikset. Hemánus (1990, 70.) nostaa esiin myös tiettyjen henkilöiden liikakäytön lähteinä. Toimittajilla on joskus tapana käyttää aina samoja asiantuntijoita tai poliitikkoja tiettyjen aiheiden esiin tullessa, vaikka tarjolla olisi muitakin asiantuntijoita. (Kerroin tästä myös luvussa 2.4 Toimittaja) On syytä muistaa, että haastatettava henkilö kertoo aina kokemuksistaan oman filtterinsä kautta, silloinkin kun ei aja omaa etuaan. Esimerkiksi työttömyyden kokenut henkilö voi antaa aiheesta täysin erilaisen haastattelun kuin aina täystyöllistetty, tai äiti voi antaa täysin erilaisia vastauksesta äitiydestä kuin isä.

Juholin ja Kuutti (2003, 14) kertovat että termistä ”Mediapeli” voi kiittää Paavo Väyrystä. Suomen ensimmäinen mediapelin uhri ja samalla koko termin suuren yleisön tietoisuuteen lanseerannut kansanedustaja ja ministeri viittaa puheissaan 1994 presidentinvaaleihin. Väyrynen sai omien sanojensa mukaan tiedotusvälineissä epäoikeudenmukaista kohtelua. Media tulkitsi ja kohteli häntä väärin, hän katsoi joutuneensa mielikuvaterrorin kohteeksi ja tästä syystä hänen tukijoitaan siirtyi Elisabeth Rehnin riveihin. Median vaikutus suomalaiseen politiikkaan on Väyrysen mielestä erittäin suuri. ”Se on monessa suhteessa jopa määräävä” (Yli-Ojanperä 2007)

Väyrysen aikaan media oli vielä televisio, radio ja sanomalehti. Tänä päivänä kaikki on kuitenkin siirtynyt sosiaaliseen mediaan. Viimeisistä presidentinvaaleista on jopa sanottu, että ne käytiin Facebookissa.

Internetin ja erityisesti sosiaalisen median läpimurtoa suomalaisessa vaalikampanjassa povattiin innostuneesti vuosia. Jouduimme kuitenkin odottamaan vuoden 2012 presidentinvaaleihin ja **Pekka Haaviston** (vihr.) vaalikampanjaan, ennen kuin se todella tapahtui. Haaviston epätodennäköinen

nousu toiselle kierrokselle **Sauli Niinistöä** (kok.) haastamaan ja kampanjasta rönstyillyt liikehdintä perustuivat taidokkaaseen internetin hyödyntämiseen. (Eranti & Lindman 2012)

Politiikasta.fi -sivusto pohtii muun muassa sitä, miten sosiaalisen median käyttäjien aktiivisuus esitti suurta roolia Pekka Haaviston toisen kierroksen äänisaaliseen. Pelkästään kannattajien määrästä se ei voinut johtua, sillä niitä molemmilla ehdokkailla oli noin 100 000. Altavastaja kisaan lähtenyt Haavisto keräsi kuitenkin noin miljoona ääntä, mitä hän piti henkilökohtaisena voittona. Ei tarvitse olla korkeasti koulutettu analyytikko, jotta voi päätellä, että nyt kun sosiaalisen median potentiaali on huomattu, seuraavissa presidentin vaaleissa se tulee varmasti näyttelemään suurta roolia. Ei siis riitä enää, että hallitsee perinteisen mediapelin. Onpa Väyrysen kanssa samaa mieltä tai ei, mediapeli ja politiikka kulkevat tiiviisti käsi kädessä tänäkin päivänä.

3.2 Tapaus Yle

Toimittajat ilman rajoja -järjestö pudotti Suomen lehdistönvapauden kärkipaikalta kuuden vuoden jälkeen kolmanneksi, Norjan ja Ruotsin jälkeen. Syynä on yksinkertaisesti pääministeri Juha Sipilän painostus Ylen toimittajia kohtaan.

Järjestön pääsihteerin **Christophe Deloiren** mukaan Suomen putoaminen on vuoden merkittävin tapaus. Yllättäväksi asian teki hänestä se, että journalistien ammattitaito ja hyvät käytännöt eivät estäneet sananvapauden heikkenemistä. Järjestön Suomen osaston puheenjohtaja **Ilkka Nousiainen** huomauttaa, että Sipilän tapa puuttua yksittäisten toimittajien työhön näyttäytyi sananvapauden rajoittamisena paitsi Suomessa myös ulkomailla.

Kun tähän vielä lisätään yksittäisten toimittajien perustellut irtisanoutumiset, välittyi maailmalle kuva, joka ei sopinut sananvapauden mallimaahan, Nousiainen sanoo. (MTV Uutiset 2017)

Käytännössä siis tapahtui niin, että Yle julkaisi marraskuussa 2016 uutisen, jonka mukaan pääministerin sukulaisten omistama yhtiö oli saanut valtion omistamalta yhtiöltä suuren tilauksen. (Vuorikoski 2016) Sipilä suuttui uutisoinnista, koska hänen mielestään se vihjaili, että hänellä oli jotain tekemistä asian kanssa. Uutisessa ei sanottu niin, vaan tämä oli hänen oma tulkintansa. Uutisen jälkeen Sipilä kieltäytyi kommentoimasta asiaa ja lähetti useita tekstiviestejä sekä sähköpostiviestejä toimitukseen, jutun toimittaneelle Salla Vuorikoskelle sekä päätoimittaja Atte Jääskeläiselle. Tämän jälkeen juttu karkasi käsistä. Niin sanottu Sipilä-gate on noussut otsikoihin kerta toisensa jälkeen. Jälkipyykkiä tullaan käymään ainakin koko kevät 2017, sekä perinteisissä tiedotusvälineissä että sosiaalisessa mediassa. Asiaan liittyen on myös annettu päätöksiä Julkisen sanan neuvostossa.

Julkisen sanan neuvoston tehtävä on tulkita hyvää journalistista tapaa. Tämä tiedotusvälineiden, kustantajien ja toimittajien perustama itsevalvontaelin on siis vallan vahtikoirien vartija. JSN on myös julkaissut journalistin ohjeet, joihin pohjautuen se antoi 22.3.2017 kaksi päätöstä liittyen Ylen 25.11.2016 julkaisemaan juttuun ”Pääministerin sukulaisten omistamalla yrityksellä noin puolen miljoonan euron tilaus Terrafamesta”. Koska asia on monimutkainen, lainaan päätöksestä tähän suurimman osan;

Ensimmäisessä ratkaisussa on kyse siitä, onko Yle rikkonut virheen korjaamiseen liittyvää Journalistin ohjeiden kohtaa 20 tai otsikkoon liittyvää Journalistin ohjeiden kohtaa 15. Neuvoston mukaan Yle kertoi juttuun tehdyistä muutoksista epä johdonmukaisesti mutta jutussa tai sen alaotsikossa ei ollut virhettä. Pelkästä muokkaamisesta ei ollut välttämätöntä kertoa yleisölle. (JSN 2017)

Ensimmäisessä kohdassa päätös oli siis vapauttava. Ohjeen 15 yksiselitteinen sisältö on se, että otsikolle on löydyttävä jutusta kate. Ohje 20 kertoo, että jos jutussa on ollut asiavirhe, se on korjattava mahdollisimman nopeasti, samalle yleisölle jolle alkuperäinen tieto on mennyt ja samassa tiedotusvälineessä. (JSN 2013) Ylen jutussa ei siis ollut varsinaisia asiavirheitä. Sen sijaan, koska pääministeri ei pitänyt julkaistuista tiedoista, hän päätti puuttua asiaan väärällä tavalla.

Toisessa ratkaisussa JSN antoi Ylelle langettavan Journalistin ohjeiden kohtien 2 ja 3 rikkomisesta.

Kohdat ovat seuraavat:

2. Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille.
3. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus torjua painostus tai houkuttelu, jolla yritetään ohjata, estää tai rajoittaa tiedonvälitystä.

Tässä tapauksessa on nähtävissä paljon piirteitä, joita voi tulkita siten, että päätoimittaja on taipunut ulkopuoliseen painostukseen. Kuten neuvosto on todennut päätöksissään 6405, 6449/YLE/16 ja 6403/YLE/16, jutussa ei ollut pääministeriin kohdistuvaa erittäin kielteistä julkisuutta eikä myöskään olennaisia asiavirheitä. Yle teki tästä huolimatta pääministerin yhteydenottojen jälkeen jutun muokkaamisessa ja sitä seuranneessa aiheen käsittelyssä useita poikkeuksellisia ratkaisuja, jotka myötäilivät pääministerin näkemyksiä.

Ylen 25.11. julkaistun jutun julkaisemisen jälkeen pääministeri lähetti suoraan Ylen päätoimittajalle useita tekstiviestejä, joissa muun muassa arvosteltiin Ylen aihevalintaa. Sen jälkeen hän lähetti Ylen toimintaa arvostelevia sähköposteja päätoimittajalle ja jutun kirjoittaneelle toimittajalle. Lisäksi pääministeri välitti heille yli kymmenen kansalaisilta saamaansa kriittistä palauteviestiä. Julkisuudessa ja oikeuskanslerille toimittamassaan selvityksessä pääministeri on perustellut yhteydenottojaan jutun virheellisyydellä sekä samanaikaisen kuulemisen laiminlyömisellä. Varsinkin ensimmäisissä, suoraan päätoimittajalle

lähetetyissä tekstiviesteissä pääministeri kuitenkin arvosteli ainoastaan jutun näkökulmaa ja sitä, että Yle käsitteli hänen sukulaisiaan.

Vallankäyttäjillä on muiden kansalaisten kanssa yhtäläinen oikeus antaa palautetta, vaatia oikaisuja ja tulla kuulluksi silloin, kun heihin kohdistuu erittäin kielteistä julkisuutta. Pääministerin sananvapauteen kuuluu myös oikeus ilmaista tyytymättömyytensä juttuun ja jopa sen näkökulmaan.

Tässä tapauksessa pääministerin lähettämien viestien määrää ja sävyä voi kuitenkin pitää niin poikkeuksellisenä, että viestit on mahdollista tulkita painostusyritykseksi.

Pääministeri myös kieltäytyi kahden päivän ajan kommentoimasta Ylelle yhteyttään Katera Steeliin. Myös tällaista toimintaa voi pitää sananvapautta rajoittavana, erityisesti, kun kyseessä on ministeri.

Neuvosto on huolestuneena pannut merkille, että tämän tyyppinen sananvapautta rajoittava toiminta on yleistynyt. Ministeritasoisetkin poliitikot ovat alkaneet valikoida tiedotusvälineitä antamalla haastatteluja ja lausuntoja vain tiedotusvälineille, joiden julkaisema journalismi on miellyttänyt heitä. Neuvosto korostaa, että tällainen on demokratiaa rapauttavaa tiedonvälityksen rajoittamista.

Yhteiskunnan faktapohjaisuuden turvaaminen ja informaatiovaikuttamisen torjuminen ovat suomalaisen yhteiskunnan suurimpia haasteita. Neuvosto toivoo, että vallankäyttäjät ymmärtäisivät tämän eivätkä toiminnallaan turhaan vahingoittaisi vastuullisesti toimivan faktapohjaisen journalismin toimintaedellytyksiä. (JSN 2017)

Julkisen sanan neuvoston työ ei loppunut tähän. Ylen osalta JSN on julkaissut nettisivuillaan kaksi liitettä selvityksineen tapahtumien kulusta. Mukana on mm. Jussi Erosen, Salla Vuorikosken, Jarno Liskin sekä Ruben Stillerin muistiot. (JSN 2017)

JSN antoi myös langettavan päätöksen Suomen Kuvalehdelle uutisoinnistaan Ylen sisäisestä kuohunnasta. (JSN 2017) Päätös perustuu Journalistin ohjeeseen numero 21.

Jos selvästi tunnistettavissa olevan henkilön tai tahon toiminnasta aiotaan esittää tietoja, jotka asettavat tämän erittäin kielteiseen julkisuuteen, kritiikin kohteelle tulee varata tilaisuus esittää oma näkemyksensä jo samassa yhteydessä. (JSN 2011)

Toimittaja oli yrittänyt ottaa yhteyttä Atte Jääskeläiseen keskellä yötä viesteillä, joihin tämä ei herännyt. Suomen Kuvalehti raportoi klo 3.33, viisi päivää alkuperäisen uutisen jälkeen, että Sipilän toiminnasta johtuen Ylessä ei ollut puututtu vain yhteen Terrafame-uutisointiin, vaan jatkojuttuja oli jätetty kokonaan julkaisematta.

Ylen ajankohtaistiimi oli jo kirjoittanut perjantain aikana valmiiksi jatkojutun, jossa haastateltiin kahta oikeusoppinutta siitä, oliko Sipilä ollut esteellinen päättäessään valtion sadan miljoonan euron lisärahoituksesta Terrafamelle. *Suomen Kuvalehden* tietojen mukaan Ylen johto päätti perjantaina illalla, että juttua ei julkaista.

Ylen ajankohtaistiimi alkoi työstää sähköposteihin liittyvää juttua maanantaina 28. marraskuuta. Juttuaihe kirjattiin Ylen toimitusjärjestelmään, journalismin portaaliin, niin sanottuun jopoon, aamulla ennen kahdeksaa.

Ylen ajankohtaistiimi alkoi maanantaiaamuna valmistella myös kolmatta Sipilä-aiheista juttua, analyysia siitä, miksi pääministerin sidonnaisuudet ovat tärkeitä asioita uutisoida. Tässä ja Sipilän lähettämistä sähköposteista kertovassa jutussa, jossa kävi ilmi pääministerin täydellinen arvostuksen puute Yleisradiota kohtaan, oli tarkoitus käyttää asiantuntijahaastateltavia.

Ylen johto, käytännössä päätoimittaja **Atte Jääskeläinen**, kielsi molempien juttujen edistämisen, SK:n lähteet kertovat.

Isoa joukkoa Ylen päälliköitä kiellettiin maanantaina iltapäivällä käsittelemästä Sipilän mahdollista jääviyttä Ylen ohjelmissa ja nettisivuilla.

Käytännössä seuraavan aamun radion Ykkösaamuun sovittu Sipilä-uutista koskeva keskustelu peruttiin näin Ylen journalistisen johdon päätöksellä. Lisäksi peruttiin suunnitelma käsitellä Sipilää Aamu-tv:ssä ja maanantai-illan A-studiossa.

Ylen journalistinen johto on lisäksi suoraan kieltänyt kahden sellaisen tiedon julkaisemisen, jotka olisivat kansalaisille ja Yle-veron maksajille tärkeitä, jotta he voisivat arvioida kyseistä asiaa sekä pääministerin toimintatapoja yleisemmin. Nämä tiedot ovat 1) se, että pääministeri lähetti Ylen toimittajalle perjantaina 25.11. vielä iltamyöhään toistakymmentä viestiä kritisoidakseen häneen liittyvää uutisointia ja 2) tieto siitä, että pääministeri perui jo sovitun vierailunsa A-studiossa keskiviikkona 30.11.

Se, että pääministeri toimii näin, on yhteiskunnallisesti merkittävä uutinen, etenkin kun Yleisradion rahoitus on riippuvainen poliittisista päätöksistä.

Ylen Pressiklubi-ohjelman juontaja **Ruben Stiller** sai *Suomen Kuvalehden* tietojen mukaan tiistaina 29. marraskuuta kirjallisen varoituksen siitä syystä, että hän valmisteli perjantain 2. joulukuuta lähetystä Ylen "uutis- ja ajankohtaistoiminnan johdon asettaman journalistisen linjan vastaisesti" (Kauppinen 2016)

Atte Jääskeläinen on kiistänyt kaikki väitteet siitä, että Sipilä olisi vaientanut Ylen, jokaisessa antamassaan haastattelussa. Hän myös julkaisi aiheesta vastineen (Jääskeläinen 2016) jonka mukaan Sipilä on kertonut viesteissään, että hänen luottamuksensa Yleen on täysi nolla. Ylen toiminnassa hän ei nähnyt mitään vikaa, vaan toiminta oli täysin normaalia.

Sipilä on kommentoinut kohua mediassa mm. niin, että hänellä ei ollut pienintäkään aikomusta rajoittaa lehdistönvapautta tai sitä mitä Yle esittää tai ei. MTV:n uutisille hän myös kertoi, että luottamus Yleen on ihan ok. (MTV Uutiset 2016) Iltalehdelle Sipilä kertoi, että tunteella reagointi on ollut hänen pahin virheensä ja että hän on ollut Ylen toimitukseen yhteydessä vain oikaistakseen itseään koskevia faktoja. (Karvala 2016)

Ylen ajankohtaistoimituksen esimies Jussi Eronen erosi tehtävistään joulukuun puolessa välissä. Hän perusteli lähtöään Twitterissä sanoilla "Näkemyserot sananvapaudesta päätoimittajan kanssa ovat liian suuret". (MTV Uutiset 2017)

Erosen kanssa Yleltä irtisanoutuivat myös saman toimituksen Jarno Liski, sekä Salla Vuorikoski eli alkuperäisen kohua herättäneen jutun toimittaja, jolle Sipilä viestejään lähetti. Kolmikko kirjoittaa yhdessä paljastuskirjaa Ylestä otsikolla Ylegate. Kirjan on tarkoitus ilmestyä kevään 2017 aikana. Tämä on hyvä esimerkki siitä, että asian jälkipyykki tulee jatkumaan vielä kauan.

(IL 2017)

Ylen toimittaja Susanne Päivärinta kysyi suorassa lähetyksessä Atte Jääskeläiseltä, saako hän potkut, koska otti esiin Ruben Stillerin kirjallisen varoituksen. Päivärinta irtisanoutui tehtävistään ainoastaan noin kaksi kuukautta myöhemmin saatesanoilla:

Päätoimittaja Atte Jääskeläinen. Kiitos, kun suostuit haastateltavakseni A-studioon 30.11.16. Otetaanko joskus uusiksi? Sensuurisi ja kova johtamistyyli tunnetaan jo Japania myöten. Oliko Yleisradion eettisten ohjeiden mukaista antaa kirjallinen varoitus ja irtisanomisella uhkaus Ruben Stillerille pelkästä pääministeri Sipilän ajattelemisesta? Seisotko yhä sen väitteesi takana, että totaalikielto olla käsittelemättä pääministeri Sipilää oli perustelua, koska Sipilä oli ollut käytännössä 4 päivää Ylessä pääuutinen? (Niemelä 2017)

Kaikista eronneista toimittajista Susanne Päivärinta käyttää kohua tehokkaimmin hyväkseen. Hän aloittaa uuden ohjelmansa Sensuroimaton Päivärinta 3.5.2017 IL-TV:ssä klo 19. (Facebook 2017)

Edellä mainittujen esimerkkien henkilöistä enää Atte Jääskeläinen ja Ruben Stiller ovat Ylen palveluksessa. Ylen uutis- ja ajankohtaistoimituksen luottamusmiehen, Jyrki Saarikosken mukaan tunnelma talon sisällä on tyrmistynyt, ja Ylessä vallitsee luottamuspula. Hän myös toivoo että ”asioita voidaan pian uudistaa ja muuttaa niin, että normaali työnteko ja journalismi olisivat taas mahdollisia.”

(Keskisuomalainen 2016)

4 Tiedon vastaanottaja

Aika näyttää, mitä Ylellä tullaan tekemään luottamuspulan korjaamiseksi. Tällä hetkellä näyttää siltä että vastaanottajatasolla luottamusta vielä Yleen löytyy. Tästä asiasta lisää tietoa luvussa 4.2 Suomalaisten luottamus mediaan. Sosiaalinen media elää enemmän ajassa kuin mediatutkimukset.

Ilta-lehti uutisoi sosiaalisen median reaktioista Sipilä-gateen 30.11.2016 otsikolla ”Somessa kohistaan Ylen Sipilä-päätöksestä - ”kumpi valehtelee: Jääskeläinen vai

Ylen toimittajat?” (Harmanen 2016) Otsikossa lainataan suoraan Turun yliopiston eduskuntatutkimuksen erikoistutkijan, Erkkä Railon Twitter kysymystä. Twitterissä mielipiteensä ilmaisi myös joukko poliitikkoja ja muita maan vaikuttajia;

Vasemmistoliiton puheenjohtaja Li Andersson: ”Suomen kaltaisessa maassa median vapaus ja puolueettomuus on asia, johon jokaisen pitää voida luottaa. Myös vapaus kritisoida.”

Helsinkiläinen kaupunginvaltuutettu Dan Koivulaakso: ”Pääministerin toiminta loukkaa suomalaisen median riippumattomuutta ja sananvapautta..”
”Jotta saamme kuvan siitä minkälainen johtaja Suomella on, kaikki pääministerin mailit #YLE:lle pitäisi julkaista sellaisenaan.”

Vihreiden kansanedustaja Ozan Yanar: ”@juhasipila hiljentää Ylen painostamalla. Pm ei voi toimia näin demokratiassa. Tämä vaatii selityksen! #sipilä”

Entinen kansanedustaja Rosa Meriläinen: ”Pitäisköhän #sipilä 'n saada luottotoimittaja, joka kirjoittaisi vain mukavia juttuja, jotta HÄN voisi luottaa #yle 'en?
(Harmanen 2016)

Lisäksi Kaarina Hazard naureskeli, että vaikka Ruben Stiller puhuisi ohjelmassaan nyt kedon kukkasista, katsoja kuulee vain sipilää. Tämä summaa hyvin sen, että vahinko on jo tapahtunut. Mutta kuinka suuri vahinko?

Juha Lehtisen mukaan Sipilä-gate on maamme kannalta ikävämpi kuin ymmärrämme. Koska Suomi on niin pieni maa, meistä julkaistaan vain vähän juttuja ulkomailla, joten millaisen kuvan saa henkilö, joka näkee vain kansainvälisen uutisoinnin siitä, kuinka Toimittajat ilman rajoja -järjestö pudotti Suomen lehdistönvapauden kärkipaikalta?

Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden piti nostaa Suomen kansainvälinen maine aivan uudelle tasolle...

Mitä tekee Suomen pääministeri **Juha Sipilä**? Yhdellä typerällä kiukuttelullaan hän tuhoaa enemmän Suomen kansainvälistä brändiä kuin sadat tai tuhannet ihmiset ovat ehtineet rakentaa vuosien aikana. Vielä pääministerinä, jonka tehtävä olisi seitsemänä päivänä viikossa tehdä hartiavoimin työtä Suomen maineen eteen ja edesauttaa saamaan tänne myös kansainvälisiä investointeja.

Jos maailmanluokan uutiseksi nousee tilanne, jossa pääministeri painostaa toimittajaa, maamme vertautuu väkisinkin sellaisten maiden viiteryhmään, jossa emme kyllä haluaisi missään nimessä olla. Joissakin entisissä itäisen Euroopan maissa tai eräissä Aasian ja Afrikan maissa on tavallista, että toimittajia painostetaan ja sananvapautta kahlitaan. (Lehtinen 2017)

Lehtinen on huolissaan varsinkin siitä, että tällainen negatiivinen julkisuus voi jäädä mieleen vuosikausiksi. Hän ei ole ajatuksen kanssa ainoa. Suomen sijoitus ei laskenut

Sipilä-gaten takia vain lehdistönvapauden suhteen. Suomi sijoittui kolmannelle sijalle myös Transparency Internationalin korruptiovertailussa tammikuussa. Transparency Internationalin suomalainen johtaja Anna-Maija Mertens kommentoi sijan saattavan vielä tippua, sillä tämänkaltainen indeksi toimii viiveellä.

Vertailussa on kyse luottamuksesta, siitä, miten kyselyihin vastanneet ammattilaiset arvioivat mahdollisuuden korruptioon. Sipilän tapaus herätti jo epäilyn. Se, että syntyy epäluottamusta, on hyvin rapauttavaa. Nyt pääsi syntymään kuva, että jossain vaiheessa pääministeri toimi toisin kuin olisi toiminut, jos hänellä ei olisi näitä kytköksiä. Kansalaisten ja äänestäjien on tiedettävä, kenen mandaatilla poliitikot päätöksiä tekee. Siksi sidokset on avattava. Jos niin ei tee, ruokkii muun muassa populismia – poliitikkojen on tänä aika erityisesti pidettävä huoli siitä, että jos tulee ilmi väärinkäytöksiä, niihin heti puututaan ja järjestelmää korjataan. (Kauhanen 2017)

Mertens korostaa että politiikassa tärkeintä on luottamus, ja korruption paljastuminen on jo merkki siitä että systeemi toimii. Sen vain pitäisi toimia vielä paremmin.

Sipilälle on toki löytynyt mediassa myös puolustajia. Matti Vanhanen ja Liisa Jaakonsaari arvioivat 2.12.2016 Huomenta Suomessa, että Sipilä on joutunut sijaiskärsijäksi, ja pohjimmiltaan koko jutussa oli kyse Ylestä ja sen toiminnasta. Jaakonsaarelta löytyi ymmärrystä myös Sipilän ”panikoitumista” kohtaan, vaikka kutsuikin sitä turhaksi.

– Se koskee suurimmalta osin Ylen sisäistä toimintaa. Sipilä joutui tässä sijaiskärsijäksi, Vanhanen sanoo ja huomauttaa, että Sipilällä oli oikeus sanoa mielipiteensä siitä, ettei hän saanut kommentoida Ylen Terrafame-kohuun liittyvää uutista.

Jaakonsaari huomauttaa, että sinänsä jälkikeskustelu on erittäin tärkeää.

Jos Ylen toimittajat eivät olisi niin rohkeasti kertoneet asioista, kansalaisilla voisi olla hämärä käsitys, että valtamedia valehtelee, ja se on pahinta.

Molempien mielestä Ylen on hyvä itse selvittää kuhu sisällään. Vanhanen sanoo, että nyt on hyvä jäädä odottamaan oikeusasiamiehen selvitystä Sipilän mahdollisesta esteellisyydestä. (MTV Uutiset 2017)

4.1 Kriittinen ihminen

Ramonet (2012, 17) summaa, että harrastelijat ovat nousseet ammattilaisten rinnalle, eikä heitä erota enää toisistaan. Paitsi että nykyisessä, sosiaalisiin verkostoihin perustuvassa yhteiskunnassa kenestä tahansa voi tulla toimittaja, valtamedia jopa rohkaisee siihen, pyytämällä seuraajiltaan materiaalia, kuten kuvia, videoita ja kommentteja. Twitter, Facebook ja blogit valtaavat alaa.

Hemánuksen (1989, 19) mukaan informaatio ja tieto eivät ole toistensa synonyymeja, vaan kaikki televisiosta tuleva on informaatiota mutta vain tosiasiat kuten uutiset ovat tietoa. Samaa voisi sanoa edellä mainituista sosiaalisista medioista. Tietoa on tarjolla valtava määrä, niin valtava, että Ramonet (2012, 38) käyttää siitä nimitystä demokraattinen sensuuri. Koska tieto on kaikkien saatavilla ja muokattavissa, siitä on tullut demokraattista.

Yleensä ajatellaan että sensuuria on vain autoritaarisissa yhteiskunnissa. Tavanomaisesti sensuuria pidetään informaation muokkaamisena ja tiettyjen tietojen julkaisemisen estämisenä: sensuuri asettaa esteen alkuperäisen informaation ja kansalaisen väliin ja katkaisee näin tiedon vapaan leviämisen. Mutta demokraattisissa yhteiskunnissa tiedon valtava määrä ja sen saatuneisuus (*soft news, infotainment, trash news*) tukehduuttavat meidät. Tämä estää meitä huomaamasta vaihtoehtoisen informaation olemassaoloa. Voidaankin sanoa, että nykyisin tietotulva asettaa vaikeasti ylitettävän esteen vapaan informaation ja kansalaisen välille. Tieto sensuroituu siis miltei samassa mitassa kuin diktatuureissakin. (Ramonet 2012, 38.)

Vaarana on lopulta se, että ihmisestä tulee ”tyhmyri, joka on täynnä tietoa.” Kaikki tietävät mitä tapahtui viimeisimmässä Unelmienpoikamiehessä, mutta ei osaa nimetä maan ministereistä kuin ehkä sen yhden. Tiedon löytäminen ei ole vaikeaa, mutta sen oikean tiedon etsiminen voi tietotulvassa olla joskus hankalaa.

Miten tietoa sitten käsitellään, tai pitäisi käsitellä, jos sen löytää? Mielellään kriittisesti, mutta jokainen oman filterinsä kautta, sillä ihmiset ovat erilaisia. Hemánus (1989, 27.) jopa ehdottaa että olisi miesten ja naisten kulttuuri, mikä tarkoittaa sitä että eri sukupuolet kokevat saman todellisuuden eri tavalla. Tämä on vain esimerkki Hemánuksen (1989, 28.) peiliteoriasta eli siitä, miten ihminen peilaa todellisuutta, kuulemiaan uutisia omien kokemustensa kautta. Tämä ei kuitenkaan rajoitu pelkästään miehiin ja naisiin, vaan jakoja on useita, ja niihin vaikuttavat esimerkiksi maantieteellinen sijainti, kulttuuri, kokemus ja ikä.

Objektiivinen totuus ei ole ihmisille annettu jotenkin valmiiksi luokiteltuna tai viipaloituna, vaan kaikki ajatuksellinen järjestäminen on ihmisten itsensä tehtävä” (Hemánus 1989, 29)

Ihminen vastaanottaa, muokkaa ja lähettää informaatiota eteenpäin. Ihminen voi jopa taivuttaa vallitsevaa kulttuuria nimenomaan seuraamalla mediaa.

Ihminen on taitava soveltamaan niin sanotusti luovasti oman kulttuurinsa elementtejä, käyttämään niitä hyväkseen pyrkiessään kohti tavoitteitaan ja toimiessaan motiivinsa pohjalta. Kukaan ei voi astua kulttuuristaan ulos, mutta sen sijaan ihmisen ei tarvitse tyytyä passiivisen manipuloitavan rooliin – eikä hän kenties normaalisti siihen tyydykkään. (Hemánus 1989, 57.)

Hemánuksen mukaan tähän vaikuttaa mm. kulttuurirevoluutio, ihmisen biologia, perimä ja ympäristö, kuinka yksilö ymmärtää kieltä, tai on valmis vastaanottamaan tietoa. Hemánus viittaa perusihmiseen, ja siihen kuinka sellaista ei voi olla olemassakaan. Jokainen meistä on siis erilainen taustaltaan, ja jokainen meistä käsittelee tietoa tämän filterin kautta. (Hemánus 1989, 49) Varis (1995, 12) nostaa esiin jopa Suomen kansan sielun. Me emme ole samanlaisia kuin vaikkapa nopeasti puhuvat espanjalaiset, jotka elävät jatkuvassa auringonpaisteessa. Suomalainen puhuu vähän, ja mököttää räntäsateessa jopa juhannuksena. Jokin meissä on kuitenkin muuttunut sosiaalisen median kautta. Siitä kertoo esimerkiksi Bloggareiden yleistyminen.

Ihmisen perusominaisuuksiin kuuluu kyky viestiä, kommunikoida. Usein se on niin itsestään selvää, ettemme tule edes ajatelleeksi mitä kaikkia ongelmia viestintään oikeastaan liittyy. Ihminen on aina pyrkinyt välittämään toiselle ihmiselle tietoa, tunteita ja oivalluksia. (Varis 1995, 10.)

Siinä missä vanhanaikaisilla viestintävälineillä voitiin välittää vain ensin mainittu tieto, tunteet ja oivallukset ovat yhä enemmän esillä sosiaalisessa mediassa. Tämä voi vaikeuttaa faktan ja mututuntuman, tai jopa provosoinnin erottamista toisistaan. Samaan aikaan kuitenkin Hemánus (1990, 141) pohtii, että ihmiset olisivat tulleet kriittisemmiksi, epäluuloisemmiksi ja jopa kyynisemmiksi uutisten vastaanottajina. Tiedon vastaanottoon ja kriittisyyteen vaikuttaa paitsi ihmisen kulttuuri, kokemus ja yksilökohtaiset piirteet, myös se että ihminen on sosiaalinen, eli muiden mielipide uutisoinnissa otetaan huomioon. Uutisten seuraaminen voi olla sosiaalinen rituaali, eli aamulla avataan ensimmäisenä tietty tv-kanava, sanomalehti, tai tänä päivänä Facebook. Varsinkin sosiaalisessa mediassa tämä ihmisen luontainen sosiaalisuus korostuu. Uutisia kommentoidaan ja jaetaan.

Sosiaalisessa mediassa uutisten jakamisessa piilee vaara. Informaatiota ja uutiskanavia on niin useita, että esimerkiksi Facebookissa tiedon saanti voi jäädä joidenkin yksilöiden kohdalla vain siihen, mitä kaverit ovat jakaneet, tai pelkkään otsikoiden pikaiseen vilkaisuun, jolloin monta olennaista asiaa uutisen sisällöstä voi jäädä saamatta. Viittaaan edellä Ramonet´n mainitsemaan demokraattiseen sensuuriin. Liikkeellä on myös paljon kyseenalaista tietoa. Huovilan (2005, 9.) mukaan, ”Toimitustyö on länsimaissa perinteisesti jaettu laatu- ja populaarijournalismiin.” Uskallan kuitenkin väittää, että sosiaalisen median nousun myötä tämä raja on hämärtynt. Vaikka ihmisellä olisi siis kyky kommunikointiin, viestintätaidot voivat olla puutteellisia. Lukutaidon lisäksi tarvitsemme medialukutaitoa.

Hujanen ja Luostarinen (1990, 4) aloittavat kirjansa *Avauksia journalismikritiikkiin*, kertomalla, miten viestintä on eri välineiden yleistymisen myötä tunkeutunut kaikkialle ihmisen arkielämään. Nyky-yhteiskuntaa on jopa määritelty sanoin ”mediayhteiskunta” ja nykyistä kulttuuria ”mediakulttuuriksi”. Tänä päivänä ei tarvitse kuin avata puhelin, tai tietokone, ja olet informaatiotulvassa. Samaan aikaan mediakritiikin tarve tavallisen ihmisen elämässä korostuu. Ei yksinkertaisesti voi uskoa kaikkea mitä lukee. Luostarinen (1990, 112) listaa neljä eri tapaa, kuinka tätä kritiikkiä voi harjoittaa: Vaikuttavuus, retoriikka, muoti ja näkökulma.

Käytännössä vaikuttavuus tarkoittaa toimittajaan tai mediataloon kohdistuvaa ulkopuolista painetta, kuten lahjonta tai kiristys. Sisäisesti voi miettiä, voiko mediatalo kirjoittaa kriittisesti omistamastaan mediasta. Voiko vaikkapa Yle arvostella Yleä?

Retoriikka keskittyy sanoihin: Kuinka asiat kerrotaan, mitä sanoja korostetaan? Paikallinen juttu vetoaa paremmin yleisöön jos siinä on murre sanoja. Valitettavasti ylisanoja ja erilaista harhaan johtavaa retoriikkaa käytetään tänä päivänä eniten klikkausten metsästykseseen. Otsikko voi olla jopa harhaan johtava, kunhan saadaan lukija klikkaamaan juttu auki.

Muoti kulkee ajan mukana, mistä asioista on milloinkin muodikasta kirjoittaa, ja varsinkin miten? Esimerkkinä vaikkapa vuosittain toistuvat tapaukset, ja miten niistä kerrotaan. Yksi vuosi voi olla hyvinkin muodikasta kirjoittaa Abiturienttien tulevaisuuden näkymistä, kun toinen vuosi kaikki mediat keskittyvät kirjoitusprosessin vanhanaikaisuuteen, ja miten opiskelija pystyy keskittymään. Voisi sanoa, että tänä

vuonna muodissa on ollut arvostella Yleä, joten siitä kriittisesti kirjoittaminen ei ole sikäli mikään yllätys.

Näkökulma määräytyy sen mukaan, mistä tai mitä kautta jutun kirjoittaja tarkastelee kohdettaan. Tähän liittyy voimakkaasti toimittajan oma tausta ja asiantuntemuksen taso aiheesta. Toimittajakin on ihminen, jolla on omat filitersä.

Huovilan (2005, 11) mukaan ”Laatujournalismin keskeinen kriteeri on aina ollut erottaa oleellinen ja tärkeä vähemmän tärkeästä ja jopa harhaanjohtavasta informaatiosta”. Kuten aikaisemmin on käynyt ilmi, toimittajille on erikseen laadittu ohjeita, sekä toimintaa että etiikkaa koskien. Mutta entä tavallinen ihminen, uutisen vastaanottaja? Koska jokainen on nykyään myös sisällöntuottaja, on Journalistiliitto päättänyt kirjoittamaan liitteen Journalistin ohjeisiin. Yksittäistä ihmistä on vaikea ohjeistaa, joten liitteen pääasiallinen tarkoitus on antaa ohjenuora tiedotusvälineiden verkkosivuille, ja materiaalille, jota yleisö sinne tuottaa. Nämä ohjeet astuivat voimaan 1.1.2014.

1. Toimituksen tulee seurata verkkosivujaan sekä pyrkiä estämään yksityisyyden suojaa ja ihmisarvoa loukkaavien sisältöjen julkaiseminen. Syrjinnän lisäksi ihmisarvoa loukkaavat esimerkiksi väkivaltaan yllyttävät sekä yksilöön tai kansanryhmään kohdistuvat vihaa lietsovat sisällöt.
2. Toimituksen tulee viipymättä poistaa sen tietoon tulleet ihmisarvoa ja yksityisyyden suojaa loukkaavat sisällöt.
3. Lapsille ja nuorille suunnattuja verkkopalstoja on valvottava erityisen huolellisesti.
4. Yleisölle on varattava mahdollisuus ilmoittaa toimitukselle asiattomasta sisällöstä niin, että ilmoittaja saa siitä vahvistuksen.
5. Yleisölle varattujen palstojen ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä tiedotusvälineiden verkkosivuilla.
(JSN 2013)

Tiedotusvälineiden verkkojulkaisuja siis valvotaan. Sen sijaan sosiaalisessa mediassa valvoja on sivuston ylläpitäjä, tai käyttäjä itse. Esimerkiksi Facebookissa on mahdollista raportoida suoraan klikkaamalla oikeasta yläkulmasta nuolta, ja siitä aukeavasta valikosta kohtaa ”Ilmianna käyttäjä”. Itsekritiikin merkitys korostuu verkkomaailmassa, jonne päättynyt tieto ei lähde sieltä koskaan pois.

4.2 Suomalaisien luottamus mediaan

Kesäkuussa 2016 uutisoitiin, että Suomalaiset luottavat mediaan enemmän kuin minkään muun maan kansalaiset. Tuolloin tehdyssä kansainvälisessä tutkimuksessa kävi ilmi, että 65 % suomalaisista pitää useimpia uutisia luotettavina. Lähes puolet piti internetiä pääasiallisena uutislähteenään. Kolme viidestä suomalaisesta hakee uutisensa suoraan suurimpien uutismedioiden verkkosivuilta, vaikka yhä useampi vastaanottaa uutiset myös sosiaalisen median kautta. Oxfordin yliopiston Reuters-instituutin tekemän kyselyn mukaan sosiaalista mediaa pääasiallisena uutislähteenään käytti vain 5 %, eli sosiaalinen media lähinnä täydensi uutiskattausta. Etenkin yli 45-vuotiaat suosivat perinteisiä tiedotusvälineitä. (Aromaa 2016)

Kun kuohunta Ylen ja Sipilän välisestä tapahtumista oli suurimmillaan, MTV uutisoi, että luottamus Ylen uutisten riippumattomuuteen notkahti. Alma Median teettämän kyselyn mukaan tuolloin noin joka kolmas vastaaja oli menettänyt luottamuksen. Suurin luottamuspula vaivasi perussuomalaisten kannattajia, joiden vastaajista yli puolet epäili riippumattomuutta. Keskustan kannattajista epäilijöitä oli reilu kolmannes. (MTV Uutiset 2016)

Se, onko luottamus mennyt, vai pysynyt ennallaan, vaatii lähdekritiikkiä. 14.2.2017 julkaistun uutisen mukaan suomalaiset luottavat Yleen kohuista huolimatta. 86 % vastaajista piti Yle Uutisia luotettavana, ja 47 % riippumattomana.

”Keskustelu Ylen uutistoiminnan riippumattomuudesta näyttää vaikuttaneen kansalaisten arvioihin Ylestä varsin vähän”, sanoo Uutis- ja ajankohtaistoiminnan johtaja **Atte Jääskeläinen**. (Yle Uutiset 2017)

Jääskeläinen perustaa mielipiteensä siihen, että korkeimmillaan Ylen uutisia on pitänyt riippumattomana 51 % suomalaisista, vuosina 2013 - 2016. Jos palaa siis edelliseen MTV:n uutiseen, on pakko miettiä, että jos yksi kolmesta olisi menettänyt luottamuksen riippumattomuuteen, kaksi kolmasosaa olisi silloin sen kannalla että Yle on riippumaton. Nopealla laskutoimituksella kaksi kolmasosaa on enemmän kuin 51 % suomalaisista. Mikä sitten on totuus?

Verkkouutiset ja Nykypäivä tekivät oman tutkimuksensa kesällä 2017. (Koivisto 2017) Sen mukaan suomalaisten mielestä 60 % piti mediaa yleisesti melko riippumattomana. Tuossa tutkimuksessa yksittäisistä medioista luotettavin oli Yle ja toisena Helsingin Sanomat. Tärkeää tässä nimenomaisessa tutkimuksessa olivat kysymykset siitä, mihin

riippumattomina mediaa pidetään. Puolueiden suhteen media sai puhtaat paperit, joskin Ylen nähtiin painottuvan enemmän vasemmalle, ja muun median oikealle. Sen sijaan tiedotusvälineiden koettiin olevan ”riippuvaisempi omistajiensa ja ilmoittajiensa eduista” koska raha ratkaisee.

Entiset toimittajat kommentoivat kyselytutkimuksen tuloksia keskustelussa SuomiAreenassa. Kokoomusministeri Sanni Grahn-Laasonen kertoi pitävänsä tasapuolista uutisointia vaikeana tehtävänä, mutta tärkeänä osana toimittajan ammattitaitoa. Grahn-Laasonen muisteli paneelissaan toimittajaisältään saatua opetusta tasapuolisesta journalismista:

– Kun toimittaja tulee kaikkien puolueiden äänestäjien haukkumaksi, niin tietää, että on onnistunut tehtävässään. (Koivisto 2017)

Edellinen lainaus on myös tuttu luvusta 2.4 Toimittaja, mutta sopii tähän ihan yhtä hyvin. Sanomalehtien liiton lehdistötiedote 28.3.2017 kertoo että sanomalehdet ovat paitsi luotettavin media, tämä kärkiasema on vahvistunut.(Sanomalehtien liitto 2017) Kolmen kärjessä 79 % suomalaisista luottaa sanomalehtiin, Ylen televisiokanaviin 73 % ja Ylen radiokanaviin 69 %. IRO Research Oy:n maaliskuussa tekemässä tutkimuksessa kysyttiin myös mikä on tärkein, hyödyllisin, asiantuntevin ja läheisin uutislähde. Kolmen kärki oli sama, ja neljänneksi nousi sanomalehtien digitaaliset palvelut, eli heidän omat verkkopalvelunsa, jota suomalaiset käyttävätkin ahkerasti, kuten aiemmin mainitussa Reuters-instituutin tutkimuksessa kävi ilmi. Ylen luotettavuus oli kaiken kaikkiaan laskenut kokonaisen prosentin, kohuista huolimatta. Sen sijaan:

Facebookiin, Twitteriin, Youtubeen, Instagramiin ja muihin sosiaalisen median palveluihin suomalaiset eivät edelleenkään yhdistä sanaa luotettava.
”Elämme tällä hetkellä aikaa, jossa mitataan erityisesti luotettavuuden merkitystä tiedonvälityksessä. Niin kutsuttujen vaihtoehtoisten totuuksien ja tarkoituksellisesti tuotettujen valeutisten aikana on erinomaista nähdä tuloksia, jotka todistavat suomalaisten säilyttäneen korkean luottamuksensa vastuullisesti ja ammattitaidolla tuotettua suomalaista uutismediaa kohtaan”, iloitsee Sanomalehtien Liiton kuluttaja- ja mediamarkkinoinnin johtaja **Sirpa Kirjonen**. (Sanomalehtien liitto 2017)

5 Tulevaisuus

Siinä missä kotimaiset mediantutkijat ovat hyvin maltillisia tulevaisuuden visioiden suhteen, Ignacio Ramonet (2012) maalaillee hyvin mielenkiintoisia kuvia varsinkin toimittajien tulevaisuudesta. Hänen takakantensa summaa asian näin:

Digitaalinen vallankumous ja sosiaaliset viestintäverkot murtavat aiemman, ammattilaisten hallitsevan journalismin. Kuka tahansa voi nyt luoda, kopioida ja jakaa eteenpäin tekstiä, ääntä ja kuvaa. Jotkut jopa visioivat ”journalismin ilman journalisteja” ja ”maailman ilman salaisuuksia”, jossa ihmiset saavat informaationsa Facebookista, blogeista, Twitteristä ja Wikileaksista. Ignacio Ramonet’n mukaan perinteinen journalismi on joutunut ”samankaltaiseen kiipeliin kuin lilliputtien saarelle rantautunut Gulliver, jota sitovat tuhannet pienen pienet langat.” Mikä on mediaekosysteemimme kohtalo?

Ramonet (2012, 107) ei kuitenkaan usko, että lehdistö olisi katoamassa digitaalisen median tieltä. ”Viestintien historiassa uusia välineitä on vain tullut lisää vanhojen rinnalle”. Luotettavalle ja laadukkaalle tiedolle tulee aina olemaan kysyntää, myös verkossa. Tiedon löytäminen ei ole vaikeaa, mutta sen oikean tiedon etsiminen voi tietotulvassa olla joskus hankalaa.

Niin kauan kun ihminen tekee uutisia ihmisille ihmisistä, inhimillinen tekijä tulee näyttölemään suurta roolia päivittäisissä uutisissamme. Muutakin on toki yritetty. Yle on kokeillut, pystyykö robotti kirjoittamaan uutisia. (Hakkarainen 2016) Tässä tapauksessa kyseessä on lyhyiden urheilu uutisten saanti verkkoon, eli periaatteessa tulospalvelu.

Robotin idea on yksinkertainen. Tarkasteltavaksi valitaan helposti käsiteltävää tietoa, kuten ottelun tulos tai ratkaisumaalin tekijä. Tilastoihin perustuen luodaan nippu sääntöjä, joiden toteutuessa robotti luo yksittäisestä tapahtumasta lauseen. Voiton sanavarasto koostuu valmiista lauseista, jota se täydentää ottelun tapahtumien ja esimerkiksi maalintekijöiden perusteella. Toiston minimoimiseksi robotille on syötetty useita variaatioita tapahtumista, jolloin sen tuottama teksti elävöityy. (Hakkarainen 2016)

Jos robotti pystyy tekemään yksinkertaisia juttuja ja käsittelemään nopeasti tilastodataa, jää toimittajalle enemmän aikaa syventäviin, tutkiviin juttuihin. Toisen uutisen mukaan Suomessa on parhaillaan menossa useita hankkeita siitä, kuinka tietokoneet voitaisiin ohjelmoida kirjoittamaan automaattisesti. Teknologian tutkimuskeskus VTT:n ja Helsingin yliopiston hankkeessa ovat mukana Keski-Pohjanmaan kirjapaino, Sanoma, Alma Media, Kaleva ja KSF Media. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka korkeatasoisia juttuja tietokone pystyy tuottamaan. Robotit eivät kuitenkaan liene syrjäyttämässä perinteistä toimittajaa ihan pian. (KP24.fi 2016)

Yli kaksikymmentä vuotta erilaisissa tehtävissä media alalla työskennellyt Matti Lintulahti pohtii, että tulevaisuus tulee olemaan täysin päinvastainen Ramonet'n (2012, 44) tämänhetkisestä maailmankatsomuksesta, jossa mediayhtiöt palvelevat politiikkaa, taloutta ja markkinoita. (Lintulahti 2017) Kriittisen journalismin tulevaisuus löytyy voittoa tavoittelemattomista säätiöistä ja vastaavista. Media palaa juurilleen, eli vuoden 2030 jälkeen massamedia on jo historiaa, ja median tulevaisuus löytyy teknologiayhtiöiden, organisaatioiden ja järjestöjen omasta mediasta. Vanhenevat sukupolvet eivät jaksakaan kannatella perinteistä mediaa kauan, kun nuorempi sukupolvi ei ole siitä valmis maksamaan. Mainosrahat menevät suoraan tämänhetkisten sosiaalisen median kaltaisille sivustoille, jota kautta myös oikea kohde saavutetaan paremmin. Digitaalisuus lisääntyy ja saa uusia muotoja, sekä muuttuu vielä reaaliaikaisemmaksi, kun käännösteknologia kehittyy.

Henrik Rydelfelt on Lintulahden kanssa samoilla linjoilla. (Rydenfelt 2014) Hän listaa luentokurssillaan kuusi asiaa, jotka tulevat toteutumaan vuoteen 2030 mennessä. Medioiden väliset erot hälvenevät entisestään ja netistä tulee pääväylä. Liikaa tietoa rajataan räätälöimällä palveluja, saatavuus helpottuu entisestään ja kilpailu monipuolistaa tarjontaa kun täytyy erottua joukosta. Interaktiivisuus lisääntyy paitsi uutisissa myös mainonnassa. Ei tarvitse mennä enää erikseen mainoksesta yrityksen sivuille ostaakseen tuotteita, vaan tilaus onnistuu suoraan mainosta klikkaamalla. Rydelfelt on Lintulahden kanssa eri mieltä ainoastaan siinä, että kun mediataloja häviää, Rydelfeltin mukaan uusia syntyy tilalle, netin nopeuden ja edullisuuden vuoksi. Suuret konsernit eivät siis olisi katoamassa.

Mainitsin luvun 4.1 lopussa, että "itsekritiikin merkitys korostuu verkkomaailmassa, jonne päätynyt tieto ei lähde sieltä koskaan pois". Tämä koskee ihan kaikkea, mitä sosiaalisessa mediassa tekee. Mukaan luettuna klikkaukset, tykkäykset ja jakamiset. Facebookin käyttäjille on yleistietoa, että sovellus kerää käyttäjistään tietoa, jolla kohdentaa mainontaa oikeille ryhmille. Tulevaisuudessa näitä tietoja tullaan käyttämään vielä enemmän. Artikkelissa "Olet sitä, mistä tykkäät Facebookissa – Näin poliitikot hyödyntävät luonnettasi mainonnassaan" tulee esiin jo miltei pelottavia tietoja. Jutun mukaan yksityisyys on jo julistettu kuolleeksi digitaalisessa maailmassa. (Hyytinen 2017)

Viime vuonna länsimaita järjestytti kaksi vaalipommia. Ensin britit äänestivät maansa ulos EU:sta, sitten yhdysvaltalaiset Donald Trumpin presidentiksi. Asiantuntijat ja gallupit ennustivat molemmat äänestykset väärin. Se sai median etsimään tulosten takaa salamyhkäisiä voimia. Sellaisia on väitetty löytyneenkin.

Yllätystuloksia on selitetty yksilöllisesti kohdennetulla kampanjoinnilla, joka perustuu äänestäjien persoonallisuuksien tarkkaan määrittelyyn. Tätä pidetään jopa demokratian uhkana, koska se voi viedä kampanjointia pois julkisuudesta. Brexitin ja Trumpin kampanjointiin on yhdistetty kaksi asiaa: Big Data ja Cambridge Analytica -yritys. Big Data eli "iso data" sisältää muun muassa ne kaikki meistä jäävät jäljet, kun viestittelemme, haemme tietoa, käytämme palveluita ja teemme ostoksia internetissä. Tätä tietoa yritykset hyödyntävät, kun ne kohdentavat mainontaansa. Esimerkiksi Facebook-sivullesi ilmestyy hotellimainoksia sen jälkeen, kun olet käynyt hotellivarauspalvelussa. Samoilla menetelmillä kampanjoitaa kohdentavat yhä useammin myös puolueet ja poliitikot.

Jutussa kerrotaan että tällaista dataa on käyttänyt jo ainakin repulikaanien presidenttiehdokkuutta Yhdysvalloissa tavoitellut Ted Cruz. Ja jos tällainen artikkelissa kerrottu "taikakone" on olemassa, sitä tullaan varmasti käyttämään myös tulevaisuudessa. Se on pelottavan tarkka jo nyt.

Cambridgen yliopiston tutkijat havaitsivat, että Facebook-tykkäykset ennustavat hyvin henkilön piirteitä ja mieltymyksiä. Tutkimuksen mukaan jo 68 tykkäyksen perusteella voidaan päätellä esimerkiksi yhdysvaltalaisesta henkilöstä luotettavasti, onko hän musta vai valkoinen (95 %:n todennäköisyys), seksuaalinen suuntautuneisuus (88 %), ja kannattaako hän demokraatteja vai republikaaneja. (85 %). Tutkimuksen tekijä Michal Kosinski on todennut, että 300 tykkäyksestä voi ennakoita henkilöstä jo enemmän kuin tämän puoliso tietää hänestä.

Periaatteessa tiedon keräämisessä on aina kyse henkilörekisteristä. Suomen lain mukaan jokaisella meistä on oikeus tietää missä, ja mitä tietoa meistä säilytetään. Henkilötietolaki 1999/523 kieltää arkaluontoisen tiedon, kuten etnisen alkuperän, poliittisen tai uskonnollisen vakaumuksen, terveydentilan, seksuaalisen suuntautumisen keräämisen. Tai jos näitä kerätään, siihen on pitänyt erikseen pyytää suostumus. Valitettavasti laki koskee vain Suomeen rekisteröityjä yrityksiä. Eri maissa on olemassa erilaisia tietosuojalakeja, mutta yritykset eivät yleensä noudata niitä, tai löytävät jonkin porsaanreiän. Sosiaalisessa mediassa kerättyä tietoa voi käyttää monella eri tavalla, ja varsinkin väärin, jopa syrjivästi. Kannattaa siis olla varovainen, mitä tekee, ja millaisen jäljen itsestään jättää.

...esimerkiksi urheiluharrastuksistaan sosiaalisessa mediassa kertonut henkilö voi saada mainoksia paremmasta terveysvakuutuksesta. Kaikki eivät kuitenkaan pidä urheilusta tai halua esitellä urheiluharrastuksiaan sosiaalisessa mediassa. Yritykset voivat ennustaa myös luottoriskejä ihmisistä netissä kerätyn tiedon perusteella. Tällaiset tietokoneohjelmat voivat kiinnittää huomiota esimerkiksi oikeinkirjoitusvirheisiin ja tehdä niistä johtopäätöksiä lainanmaksukyvyystä, Dehaye kertoo. (Hyytinen 2017)"

6 Johtopäätös

Tiedotusvälineet ei ole mikään suuri mekaaninen koneisto, joka pyörisi itsestään jyräten kaiken alleen. Se on joukko ihmisiä, jotka tekevät uutisia ihmisistä ihmisille. He ovat toimittaja, uutisen aihe ja vastaanottaja. Uutiset eivät ole koskaan olleet enemmän yksittäisen ihmisen käsissä kuin nyt, sosiaalisen median aikakautena.

Näistä ihmisistä toimittajalle on asetettu eniten vaatimuksia, mutta hän on myös ainoa ammattilainen, joka on saanut koulutusta tehtävänsä. Pääasia on se, että toimittaja on vastaanottajansa eli lukijan tai katsojan edustaja ja kertoo aiheestaan ammattitaitoisesti eli kaikkien eettisten sääntöjen ja lakien mukaan. Toimittajan työn perustana on siis arvot, ja heillä on neljä tehtävää: tiedon valitseminen, tiedon etsiminen, tiedon taustoittaminen ja tiedon muodostaminen. Toimittaja tarvitsee tervettä maalaisjärkeä ja uutisnenän. Hänen täytyy tietää mikä on uutinen.

Silloin kun kyse on pelkästä tekstistä, varsinainen henkilö jää vähemmälle huomiolle. Sähköisessä mediassa henkilö tulee paremmin esille, ja sitä myöten myös hänen vaikuttavuutensa asiaan. Huovila (1995, 66-68) kertoo, että radion uutislähetysten suurimmassa roolissa on uutisen lukija, MTV tukeutuu ankkuriin ja Yle toimittajaan. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää, että nämä henkilöt antavat itsestään luotettavan kuvan, sen lisäksi että tiedotusvälinettä pidetään luotettavana.

Tiedotusvälineillä on oma asemansa yhteiskunnassa. Yleensä niille määritellään neljä eri tehtävää: tiedon välittäminen, keskustelun herättäminen, viihdyttäminen, ja ilmoitustilan myyminen. (Huovila 2005, 7.)

Mainitsin johdannossa journalistin ohjeiden kohdan 18, jonka mukaan päätäntävaltaa ei saa luovuttaa toimituksen ulkopuoliselle henkilölle. Tämä on tärkeää siksi, koska media saattaa poliitikot vastuuseen teoistaan suurelle yleisölle. Tästä esimerkkinä toimii Sipilä-gate. Toimittaja työskentelee aina eri etuja tavoittelevien tahojen välissä, mutta sen sijaan että siihen jäisi jumiin, näitä tahoja täytyy osata käyttää uutisen lähteenä.

Tiedotusvälineet pyrkivät kilpailemaan eri tavoilla. Huovilan (2005, 10) mukaan tärkeimmät ovat nopeus ja luotettavuus. Huovila (2005, 11) on huolissaan siitä, että kilpailun kiristyttyä nopeuteen on alettu kiinnittää liiaksi huomiota. Sisältö voi jäädä siis toiselle sijalle. Mediat kilpailevat myös monipuolisuudella ja taustoituksella.

Tiedon löytäminen ei ole vaikeaa, mutta sen oikean tiedon etsiminen voi tietotulvassa olla joskus hankalaa. Tiedon vastaanottoon ja kriittisyyteen vaikuttaa paitsi ihmisen kulttuuri, kokemus ja yksilökohtaiset piirteet, myös se että ihminen on sosiaalinen, eli muiden mielipide uutisoinnissa otetaan huomioon. Uutisten seuraaminen voi olla sosiaalinen rituaali, eli aamulla avataan ensimmäisenä tietty tv-kanava, sanomalehti, tai tänä päivänä Facebook. Varsinkin sosiaalisessa mediassa tämä ihmisen luontainen sosiaalisuus korostuu. Uutisia kommentoidaan ja jaetaan.

Nykyään asia on niin, että vastaanottaja päättää uutisen varsinaisen iän jakamalla sitä kiinnostavuuden mukaan. Toimittajien inhimillisten kiinnostuksenkohteiden lisäksi uutisesta tulee siis pitkäikäisempi lukijan henkilökohtaisen kiinnostuksenkohteen myötä.

Ramonet (2012, 17) summaa, että harrastelijat ovat nousseet ammattilaisten rinnalle, eikä heitä erota enää toisistaan. Paitsi että nykyisessä, sosiaalisiin verkostoihin perustuvassa yhteiskunnassa kenestä tahansa voi tulla toimittaja, valtamedia jopa rohkaisee siihen, pyytämällä seuraajiltaan materiaalia, kuten kuvia, videoita ja kommentteja. Twitter, Facebook ja blogit valtaavat alaa. Tulevaisuudessa uutiset tulevat painottumaan verkkoon vielä enemmän.

Huovila (2005, 65) määrittelee juttujen arvoja kolmeen kategoriaan. Kaupallinen kriteeri palvelee vastaanottajan etua, eli on mahdollisimman kiinnostava. Poliittinen kriteeri tuo esille tiedotusvälineen poliittista kantaa, ja pyrkii vaikuttamaan vastaanottajaan ja hänen mielipiteisiinsä joko suhtautumalla kriittisesti tai tukevasti vaikkapa istuvan hallituksen päätöksiin. Informatiivinen kriteeri välittää puhtaasti tietoa, silloin kun sitä tarvitaan. Varsinaisten kriteerien lisäksi uutinen on tärkeä myös silloin kun se saavuttaa mediajulkisuutta. Jos yksi media uutisoi paljon vaikkapa Sipilägatesta, muut mediat tekevät samaa.

Uutinen voi siis olla sekä asia, jota joku ei halua julkisuuteen, ihan yhtä paljon kuin sellainen, jonka joku haluaa julkisuuteen. Toimittaja on tässä asiassa vallankäyttäjä. On täysin luonnollista, että jokainen meistä haluaa antaa itsestään mahdollisimman hyvän kuvan. Poliitikolla, tai muulla valtaapitävällä tämä voi ratkaista sen, tullaanko hänet valitsemaan tehtävänsä uudelleen. Julkkikset elävät heistä kirjoitetuilla jutuilla.

Imagon täytyy siis olla kunnossa. Myös yksityisen ihmisen on mietittävä tarkemmin mitä kaikkea julkaisee, koska kerran verkkoon päätynyt asia ei poistu sieltä koskaan.

Varis (1995, 31) peräänkuuluttaa uudenlaisen mediakasvatuksen kehittämistä kohtaamamme informaatiotulvan vastapainoksi. Samaan aikaan kun luontoa ei enää varsinaisesti koeta ja koululainen on median tai oppikirjojen varassa tutustuessaan esimerkiksi eläinmaailmaan, sosiaalinen todellisuus ja kosketus toisiin ihmisiin muuttuu samalla tavalla. Medioiden välitys tulee olemaan tulevaisuuden lapselle suurempi kuin suora kokemus. Hän näkee kuvan lehmästä, kuulee sen äänen, näkee kuinka se liikkuu, mutta ei koskaan kohtaa sitä luonnossa. Tämä toimii esimerkkinä myös muuhun tietoon. Koska informaatiota on jopa liikaa, täytyy oppia lukemaan fakta fiktion rivien välistä ja hakemaan tietoa oikeasta paikasta. Variksen (1995, 41) mukaan mediakasvatuksen tavoitteena tulisi olla yleissivistys. Sokrates pelkäsi aikoinaan kirjoitustaidon tuhoavan sekä suullista perintöä että muistia (Varis 1995, 49). Sen sijaan että sosiaalista mediaa pidettäisiin uhkana perinteisille medioille, tai oikealle tiedolle, sitä pitää osata lukea oikein ja hyödyntää. Video ei tappanut radiotähteä. Rock ei tuhonnut nuorisoa. Kirjoitustaito ei vienyt muistia.

Lähteet

Almamedia 2017. (<http://www.almamedia.fi/en> Luettu 25.4.2017)

Aromaa, Jonni 2016. tutkimus: suomalaiset luottavat uutisiin enemmän kuin ehkä kukaan. (<http://yle.fi/uutiset/3-8958719> 15.6.2016)

Eranti, Veikko ja Lindman Juho 2012. Presidentti internetistä. (<http://politiikasta.fi/presidentti-internetista/> 25.5.2012)

Esa 2017. (<http://www.mediataloesa.fi/> Luettu 25.4.2017)

Facebook ohje-ja tukikeskus 2017. (<https://fi-fi.facebook.com/help/111814505650678> Luettu 25.4.2017)

Facebook, 2017. (<https://www.facebook.com/sensuroimatonpaivarinta> Luettu 28.4.2017)

Facebook, Kotimaankatsaus 2017 (<https://www.facebook.com/kotimaankatsaus/Halme> Luettu 27.4.2017)

Hakkarainen, Suvi 2016. Yle testaa robottijournalismia – Voitto tarjoilee NHL -uutiset nanosekunnissa. (<http://yle.fi/uutiset/3-9374633> 27.12.2016)

Harmanen, Jenni 2016. Somessa kohistaan Ylen Sipilä-päätöksestä. - ”kumpi valehtelee, Jääskeläinen vai Ylen toimittajat?” (http://www.iltalehti.fi/uutiset/201611302200034013_uu.shtml 30.11.2016)

Hemánus, Pertti 1973. Joukkotiedotus piilovaikuttajana. Keuruu, Kustannusosakeyhtiö Otavan laakapaino.

Hemánus, Pertti 1989. Viestinnän ja joukkotiedotuksen perusteet. (Johdatus tiedotusoppiin 1) Helsinki, Yliopistopaino.

Hemánus, Pertti 1990. Journalistiikan perusteet. (Johdatus tiedotusoppiin 2) Helsinki, Yliopistopaino.

Henkilötietolaki 1999/523 (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523> 22.4.1999)

Hujanen, Taisto ja Luostarinen, Heikki 1990. Avauksia journalismikritiikkiin. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

Huovila, Tapani 1995. Uutisvuorokausi (Tutkimus medioiden eroista). Helsinki, Infoviestintä Oy.

Huovila, Tapani 2005. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki, WSOY.

Hyytinen, Tuomas 2017. ”Olet sitä, mistä tykkäät Facebookissa” - Näin poliitikot hyödyntävät luonnettasi mainonnassaan. (<http://yle.fi/uutiset/3-9584618> 29.4.2017)

IL 2017. Ylestä tulossa paljastuskirja: Painottuu viimeaikaisiin dramaattisiin tapahtumiin. (http://www.iltalehti.fi/uutiset/201702152200070047_uu.shtml 15.2.2017)

Ilkka 2017. (<http://www.ilkka-yhtyma.fi/web/yhtyma/corporate.nsf> Luettu 25.4.2017)

JSN 2013. (<https://journalistiliitto.fi/fi/pelisaannot/journalistin-ohjeet/> Luettu 26.4.2017)

JSN 2013. Journalistin ohjeet ja liite. (http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ Luettu 18.4.17)

JSN 2017. (<http://www.jsn.fi/paatokset/?year=2017> Luettu 27.4.2017)

JSN 2017. (<http://www.jsn.fi/paatokset/6414-al-16-ja-6418-al-16/?year=2017> Luettu 28.4.2017)

JSN 2017. (<http://www.jsn.fi/uutiset/ylle-langettava-journalistisen-paatosvallan-luovuttamisesta--paaministerin-toiminnasta-lausuma/> Luettu 18.4.17)

Juholin, Elisa ja Kuutti, Heikki 2003. Mediapeli. (Anatomia ja keinot) Helsinki, Infoviestintä Oy.

Juntunen, Esa 2012. Meillä täällä etelässä. (http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/46451/juntunen_opinnaytetyo.pdf 12.4.2012)

Juslén, Jari 2010. Sosiaalinen media ja yksityisyyden suoja – sosiaalisen median kysymysmerkit osa 1. (<http://akatemia.fi/2010/05/sosiaalinen-media-ja-yksityisyyden-suoja-sosiaalisen-median-kysymysmerkit-osa-1/> 14.5.2010)

Jääskeläinen, Atte 2016. Päätoimittajalta: Yle päättää journalismistaan itse, ja kantaa siitä myös vastuun. (<http://yle.fi/uutiset/3-9324583> 30.11.2016)

Kaleva 2017. (<https://www.kalevakonserni.fi/> Luettu 25.4.2017)

Karvala, Kreetta 2016. Juha Sipilä avoimena kohuista: Tunteella reagointi ollut pahin virheeni. (http://www.iltalehti.fi/uutiset/201612302200047604_uu.shtml 31.12.2016)

Kauhanen, Anna-Liisa 2017. Suomi pysyi kolmen kärjessä vähiten korruptoituneiden maiden joukossa - ”Sipilän tapaus vaikuttaa tuleviin sijoituksiin”. (<http://www.hs.fi/politiikka/art-2000005059678.html> 25.1.2017)

Kauppinen, Juha 2016. Pääministeri Sipilä vaiensi Ylen: Uutisten johto hyllytti Sipilä-jutut – Ruben Stiller sai varoituksen. (<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/paaministeri-sipila-vaiensi-ylen-utisten-johto-hyllytti-sipila-jutut-ruben-stiller-sai-varoituksen/> 30.11.2016)

Keskisuomalainen 2016. Ylen luottamusmies irtisanoutumisista: Kyllähän tätä kriisiksi voi kutsua. (<http://www.ksml.fi/kotimaa/Ylen-luottamusmies-irtisanoutumisista-Kyll%C3%A4h%C3%A4n-t%C3%A4t%C3%A4-kriisiksi-voi-kutsua/893495> 14.12.2016)

Keskisuomalainen 2017. (<http://www.keskisuomalainen.com/fi/konserni/> Luettu 25.4.2017)

Koivisto, Matti 2017. Verkkouutisten kysely: Yle arvioitiin riippumattomimmaksi mediaksi. (<http://yle.fi/uutiset/3-9026716> 14.7.2017)

Koivisto, Matti 2017. Verkkouutisten kysely: Yle arvioitiin riippumattomimmaksi mediaksi. (<http://yle.fi/uutiset/3-9026716> 14.7.2017) Sanomalehtien liitto 2017.

Sanomalehdillä selkeä ykkösasema luotettavuudessa. (<https://www.sanomalehdet.fi/ajankohtaista/lehdist%C3%B6tiedotteet/28-3-2017-sanomalehdill%C3%A4-selke%C3%A4-ykk%C3%B6sasema-luotettavuudessa> 28.3.2017)

KP24.fi 2016. Yle julkaisi Voitto-robotin tekemiä juttuja. (<https://kp24.fi/uutiset/426721/Yle-julkaisi-Voitto-robotin-tekemi%C3%A4-juttuja> 28.12.2016)

Laki Yleisradio Oy:stä 1993/1380. (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380> 22.12.1993)

Lehtinen, Juha 2017. Sipilä temppu ikävämpi kuin ymmärrämme – Miettikää millaisissa maissa lehdistövapauteen puututaan. (<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/sipilan-temppu-ikavampi-kuin-ymmarramme-miettikaa-millaisissa-maissa-lehdistovapauteen-puututaan-24439274> 26.4.2017)

Lintulahti, Matti. Median tulevaisuus ja 13 trendiä – mitä media on vuonna 2030? (<http://digitalistnetwork.com/median-tulevaisuus-ja-13-trendia-mita-media-vuonna-2030/> Luettu 29.4.2017)

MTV Uutiset 2016. Alma: Ylen uutisten riippumattomuutta epäilee joka kolmas. (<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/alma-ylen- uutisten-riippumattomuutta-epailee-joka-kolmas/6221922> 21.12.2016)

MTV Uutiset 2016. Sipilä: Ei ollut pienintäkään aikomusta rajoittaa lehdistönvapautta, en vain saanut antaa omaa kommenttiani. (<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/sipila-ei-ollut-pienintakaan-aikomusta- rajoittaa-lehdistonvapautta/6192882> 30.11.2016)

MTV Uutiset 2017. (<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/vanhanen-ja-jaakonsaari-kohusta-ei-mikaan-sipila-gate-vaan-yle-gate/6195520> 2.12.2017)

MTV Uutiset 2017. Toimittajat ilman rajoja – järjestö pudotti Suomen lehdistönvapauden kärkipaikalta 3:nneksi - Syynä Sipilä-gate (<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/toimittajat-ilman-rajoja-jarjesto-pudotti-suomen-lehdistonvapauden-karkipaikalta-3-nneksi-syyna-sipila-gate/6404658> 26.4.2017)

MTV Uutiset 2017. Ylen ajankohtaistoimituksen esimies irtisanoutui - "Näkemyserot sananvapaudesta liian suuret". (<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/ylen-ajankohtaistoimituksen-esimies-irtisanoutui-nakemyserot-sananvapaudesta-liian-suuret/6211588> 14.12.2017)

Mäkinen, Rami 2010. Susan Ruususen kirja: Tuomio tuli vain seksikohdista. (<http://www.is.fi/kotimaa/art-2000000308142.html> 16.6.2010)

Niemelä, Mikko 2017. Ylen-toimittaja Susanne päivärinta irtisanoutui – syyttää päätoimittajaa sensuurista. (<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/ylen-toimittaja-susanne-paivarinta-irtisanoutui-syyttaa-paatoimittajaa-sensuurista/> 9.2.2017)

Ojamies, Mika 2017. Timo Huovinen Ylen journalististen standardien ja etiikan päälliköksi. (<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/02/21/timo-huovinen-ylen-journalististen-standardien-ja-etiikan-paallikoksi> 21.2.2017)

Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy 2017. (<http://www.pkkoyj.com/fi/etusivu/> Luettu 24.5.2017)

Ramonet, Ignacio 2012. Mediaräjähdyks. (Journalismi hajonneen viestinnän aikakaudella) Helsinki, Into Kustannus Oy.

Rasila, Tanja 2014. Yle Pähkinänkuoressa. (<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/11/28/yle-pahkinankuoressa> 28.11.2014)

Rydenfelt, Henrik 2014. Median tulevaisuus: Kuusi ennustusta vuodelle 2030. (<http://etiikka.fi/median-tulevaisuus-kuusi-ennustusta-vuodelle-2030/> 14.7.2014)

Sanoma 2017. (<https://www.sanoma.com/fi> Luettu 25.4.2017)

STT 2017 (<http://stt.fi/tyylikirja/toimittajan-etiikka-ja-juridiikka/> Luettu 27.4.2017)

STT 2017. (<http://stt.fi/tyylikirja/ideasta-jutuksi/uutiskriteja-uutiskynnys/> Luettu 25.4.2017)

Toimittajan rikoslakipaketti 2017(<http://toimittajanrikoslaki.fi/yksityisydensuoja/> Luettu 28.4.2017)

TS-Yhtymä 2017. (<http://ts-yhtyma.fi/tutustu-yrityksiimme/> Luettu 25.4.2017)

Varis, Tapio 1995. Tiedon ajan media. (Mediavalmiudet ja viestintätaidot uusiutuvassa viestintäkulttuurissa) Helsinki, Yliopistopaino

Vuorikoski, Salla 2016. Pääministerin sukulaisten omistamalla yrityksellä noin puolen miljoonan euron tilaus Terrafamesta. (<http://yle.fi/uutiset/3-9315671> 25.11.2016)

Wikipedia 2015. Mediakonserni. (<https://fi.wikipedia.org/wiki/Mediakonserni> Luettu 25.4.2017)

Wikipedia 2017. (https://fi.wikipedia.org/wiki/Sosiaalinen_media Luettu 25.4.2017)

Yle 2017. (<http://yle.fi/> Luettu 25.4.2017)

Yle Uutiset 2017. Suomalaisten luottamus Yle Uutisiin on säilynyt. (<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/02/14/suomalaisten-luottamus-yle-uutisiin-sailynt> 14.2.2017)

Yli-Ojanperä, Elina 2007. Paavo Väyrynen mediapelissä. (<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/04/03/paavo-vayrynen-mediapelissa> Luettu 3.4.2007)